

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DELEGATURA W KATOWICACH

Nr 34/2002/I/01/011/LKA

I N F O R M A C J A

O WYNIKACH KONTROLI

**PRZESTRZEGANIA UMÓW MIĘDZYNARODOWYCH DOTYCZĄCYCH WÓD
GRANICZNYCH ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM OCHRONY WÓD
GÓRNEJ ODRY PRZED ZANIECZYSZCZENIAMI**

Kontrola równoległa Najwyższej Izby Kontroli Rzeczypospolitej Polskiej
z Najwyższym Urzędem Kontroli Republiki Czeskiej.
CZĘŚĆ KRAJOWA

KATOWICE

MARZEC 2002 R.

S P I S T R E Ś C I

	Strona
I. CZĘŚĆ OGÓLNA	3
1. Charakterystyka kontroli	3
2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności	6
3. Uwagi i wnioski	9
 II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	 10
1. Charakterystyka stanu prawnego	10
2. Charakterystyka uwarunkowań ekonomiczno- organizacyjnych	20
 III. ISTOTNE USTALENIA KONTROLI	 21
1. Analiza realizacji umów międzynarodowych dotyczących wód granicznych	21
1.1. Działania podejmowane przez Ministra Środowiska	21
1.2. Działania podejmowane przez Pełnomocnika Rządu RP ds. współpracy na wodach granicznych	23
1.3. Działania Grup Roboczych	25
1.4. Działania podejmowane przez właściwe jednostki organizacyjne w ramach współpracy w zakresie ochrony wód Górnej Odry przed zanieczyszczeniem	30
1.4.1. Śląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska	30
1.4.2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach	31
1.4.4. Śląski Urząd Wojewódzki i Urząd Marszałkowski	33
2. Realizacja wniosków wynikających z przeprowadzonej w 1997 r. kontroli równoległej. „ <i>Realizacja zadań wynikających z umów międzynarodowych na wodach granicznych, zawartych między Republiką Czeską i Polską</i> ”	35
 IV. DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI	 39

Załączniki do informacji:

- Nr 1 Wykaz skrótów zastosowanych w niniejszej informacji
- Nr 2 Wykaz podstawowych aktów prawnych

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

Temat „Przestrzeganie umów międzynarodowych dotyczących wód granicznych ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wód Górnej Odry przed zanieczyszczeniami”.

Numer I/01/011

Rodzaj Kontrola doraźna.
Kontrola przeprowadzona została w IV kwartale 2001 r. równolegle przez NIK i Najwyższy Urząd Kontroli Republiki Czeskiej.

Kontrolę poprzedziło:

- opracowanie stanowiska Najwyższych Organów Kontroli państw śródlądowych w sprawie udziału w międzynarodowej kontroli koordynowanej przez Najwyższy Urząd Kontroli Republiki Czech, dotyczącej wydatkowania środków finansowych przeznaczonych na poprawę jakości wód powierzchniowych rzek przepływających przez terytoria umawiających się krajów. Stanowisko o współpracy zostało przygotowane w dniu 22 czerwca 2001 r. w Přestavlkach w Republice Czech,
- opracowanie „Wspólnego stanowiska na temat współpracy w dziedzinie przeprowadzania równoległych kontroli wykonania zadań związanych z ochroną wód przed zanieczyszczeniami w zlewisku Morza Bałtyckiego przez kraje nie będące sygnatariuszami Konwencji Helsińskiej z udziałem NIK RP”, uzgodnionego w Seulu w dniu 23 października 2001 r. pomiędzy Najwyższym Urzędem Kontroli Republiki Czeskiej, Najwyższą Izbą Kontroli Rzeczypospolitej Polskiej i Najwyższym Urzędem Kontroli Republiki Słowackiej.

Kontrola nawiązuje do równoległej kontroli realizacji zadań wynikających z postanowień Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego (Konwencji Helsińskiej), przeprowadzonej w IV kw. 2000 r. i I kw. 2001 r. przez najwyższe organy kontroli państw nadbałtyckich i dotyczy państw położonych w zlewni Morza Bałtyckiego nie będących sygnatariuszami Konwencji Helsińskiej.

Najwyższy Urząd Kontroli Republiki Czeskiej w ramach niniejszej kontroli przeprowadził kontrolę zatytułowaną „*Fundusze państwa wydane na podniesienie poziomu czystości wody w zlewisku Odry*”.

Wspólne podsumowanie wyników kontroli zostanie dokonane przez Najwyższe Organy Kontroli Czech, Słowacji i Polski w czerwcu 2002 r.

Cel Celem kontroli była ocena:

1. Realizacji umowy z dnia 15 stycznia 1998 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polski (RP) a Rządem Republiki Czeskiej (RCz) o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska oraz umowy z dnia 21 marca 1958 r. o współpracy na wodach granicznych pomiędzy b. Republiką Czechosłowacką a Polską Rzeczypospolitą

Ludową, w zakresie dotyczącym ochrony wód Górnej Odry przed zanieczyszczeniami.

2. Prowadzenia i wykorzystania przez właściwe organy wyników wspólnych badań jakości wód granicznych, w tym w Chałupkach na Górnej Odrze, do ukierunkowania inwestycji dotyczących ochrony wód i ich wspieranie funduszami ekologicznymi.
3. Wykonania wniosków wynikających z przeprowadzonej w 1997 r. kontroli równoległej, dotyczącej realizacji umowy zawartej pomiędzy Rządem RP a Rządem RCz o gospodarce wodnej na wodach granicznych.

Tematyka, badany okres i czas przeprowadzenia kontroli	Kontrolę przeprowadzono w okresie od 6 listopada do 28 grudnia 2001 r. Badaniami objęto lata 1997 – I półrocze 2001.
---	--

Podstawowa tematyka kontroli przeprowadzonej przez NIK obejmowała:

- w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Katowicach - wykonywanie wspólnych (polsko – czeskich) badań jakości wód granicznych w ramach monitoringu wód Górnej Odry, ochronę wód granicznych przed zanieczyszczeniami, współpracę ze Stroną Czeską w zakresie wzajemnego informowania o wystąpieniu nadzwyczajnych zagrożeń oraz współpracę Śl.WIOŚ z Wojewodą Śląskim i Marszałkiem Województwa oraz z właściwymi jednostkami szczebla wojewódzkiego, tj. ratownictwa ekologicznego, chemicznego, obroną cywilną i strażą pożarną w zakresie dotyczącym przeciwdziałania nadzwyczajnym zanieczyszczeniom wód granicznych.
- w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach – przeznaczanie środków WFOŚiGW na finansowanie przedsięwzięć dotyczących gospodarki wodnej i ochrony wód granicznych, racjonalność wykorzystywania środków WFOŚiGW na współfinansowanie realizacji zadań związanych z wodami granicznymi oraz zabezpieczenie środków finansowych WFOŚiGW na realizację przedsięwzięć dotyczących gospodarki wodnej i ochrony wód granicznych.
- w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Katowicach, Ośrodku Badań i Kontroli Środowiska w Katowicach oraz Regionalnym Zarządzie Gospodarki Wodnej w Gliwicach – stan i sposób realizacji wniosków pokontrolnych z przeprowadzonej w 1997 r. kontroli wykonania zadań wynikających z umów międzynarodowych na wodach granicznych zawartych między Republiką Czeską a Polską.

Ponadto w trybie art. 29 pkt. 2 lit. f ustawy o NIK zasięgnięto informacji:

- w Ministerstwie Środowiska – w sprawie stanu realizacji umowy z dnia 15 stycznia 1998 r. między Rządem RP a Rządem RCz o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska oraz realizacji umowy z dnia 21 marca 1958 r. między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Czechosłowackiej o gospodarce wodnej na wodach granicznych w zakresie ochrony wód granicznych przed

zanieczyszczeniem, działalności powołanej na mocy Umowy z 1958 r. grupy roboczej do spraw Ochrony Wód przed Zanieczyszczeniami, zabezpieczenia środków finansowych na realizację zadań wynikających z umowy z 1958 r.

- w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim oraz Marszałkowskim – dotyczącej współdziałania Wojewody i Marszałka Województwa z Ministrem Środowiska, Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska, Prezesem Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz organami samorządowymi i przedsiębiorstwami w zakresie racjonalnego wykorzystania i ochrony wód Górnej Odry, środków finansowych wydatkowanych przez Wojewodę i Marszałka na realizację inwestycji, przedsięwzięć lub zadań związanych z ochroną wód Odry i Olzy oraz działań w zakresie pozyskiwania pozabudżetowych środków finansowych na inwestycje związane z gospodarką wodną i ochroną wód Odry i Olzy.

Jednostki objęte kontrolą Kontrola przeprowadzona została przez Delegaturę NIK w Katowicach w 4 jednostkach, a mianowicie w:

1. Śląskim Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Katowicach.
2. Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.
3. Regionalnym Zarządzie Gospodarki Wodnej w Gliwicach.
4. Ośrodku Badań i Kontroli Środowiska w Katowicach.

2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności

- 1. Kontrola wykazała, że dla realizacji Umowy z dnia 15 stycznia 1998 r. została powołana Polsko – Czeska Komisja Mieszana do spraw współpracy w dziedzinie ochrony środowiska, której współprzewodniczą Ministrowie Środowiska RP i RCz. Określone zostały zadania Komisji Mieszanej, jej skład, warunki do organizowania posiedzeń Komisji, powoływanie grup roboczych dla realizacji konkretnych zadań oraz warunki finansowania współpracy. W badanym okresie Komisja Mieszana odbyła 2 posiedzenia. Na posiedzeniach omawiane były m.in. bieżące zadania z zakresu gospodarki wodnej na wodach granicznych, ale nie podjęto w tym zakresie żadnych konkretnych zadań do realizacji (str. 24-25).**
- 2. Od czerwca 1998 r. polsko – czeska współpraca na szczeblu rządowym w realizacji Umowy z dnia 21 marca 1958 r. o gospodarce wodnej na wodach granicznych była zawieszona. Powodem braku współpracy było niepowołanie Pełnomocnika Rządu RP dla wykonywania zadań wynikających z ww. Umowy. Jakkolwiek w zaistniałej sytuacji b. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa powierzył prowadzenie spraw wynikających z Umowy swemu Pełnomocnikowi, zwanemu Pełnomocnikiem Ministra, Strona Czeska nie zaakceptowała takiego rozwiązania i odmówiła udziału w rokowaniach dwustronnych do czasu mianowania Pełnomocnika Strony Polskiej (str. 23).**
- 3. Pomimo niepowołania Pełnomocnika Rządu RP kontynuowana była współpraca w grupach roboczych utworzonych wcześniej przez b. Pełnomocnika Rządu RP, m.in. Grupy do spraw ochrony wód granicznych przed zanieczyszczeniem (Grupa OPZ), która na 5 spotkaniach dokonała m.in. oceny wspólnych badań oraz oceny jakości wód w poszczególnych latach, jak również Grupy do spraw współpracy w zakresie regulacji granicznych cieków wodnych, zajmującej się bieżącą kontrolą stanu technicznego urządzeń rzek granicznych (Grupa R), ustalaniem i realizacją robót związanych ze stabilizacją brzegów rzek i cieków granicznych, a także rozliczeniami bezgotówkowymi wspólnie zaplanowanych do wykonania robót na wodach granicznych i w dorzeczach rzek granicznych (str. 23-24 i 28-33).**
- 4. Zawieszenie w czerwcu 1998 r. polsko – czeskiej współpracy w realizacji Umowy z dnia 21 marca 1958 r. o gospodarce wodnej na wodach granicznych spowodowało negatywne skutki w postaci:**
 - niezgodnienia wcześniej wnioskowanej nowej metodyki oceny zanieczyszczenia wód granicznych zawiesiną ogólną, związania z jednoczesnym określeniem wielkości przepływu wody,**
 - niewprowadzenia proponowanych przez Grupę OPZ zmian rodzajów i ilości badanych wskaźników, umożliwiających zbliżenie monitoringu prowadzonego na wodach granicznych do wymaganego dyrektywami Unii Europejskiej, szczególnie w Dyrektywie 2000/60/WE Parlamentu**

Europejskiego i Rady z dnia 23.10.2000 r. w sprawie ustanowienia ram dla działalności Wspólnoty w zakresie polityki wodnej (str. 28 i 31).

- 5. W badanym okresie Strona Polska realizowała planowane roboty na granicznych ciekach wodnych i w dorzeczach Odry, Olzy i Opawy, wydając na ten cel w latach 1997 – 2000 łącznie 7.578,5 tys. zł. Roboty wykonane w latach 1997-1998 znacznie przekroczyły planowane zakresy (w 1997 r. nawet sześciokrotnie) ze względu na konieczność usuwania skutków powodzi z 1997 r. W latach 1999 i 2000 wykonanie robót było niższe niż planowane (85,9 % i 54,5 %) ze względu na ograniczenie środków finansowych (str. 41 i 42).**
- 6. Minister Środowiska nie doprowadził do podpisania nowej Umowy między Rządem RP a Rządem RCz o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych.**
Projekt Umowy uzgodniono ze wszystkimi resortami, w tym także z Ministrem Spraw Zagranicznych, i przekazano w kwietniu 2000 r. Stronie Czeskiej. Ze względu na brak Pełnomocnika Rządu RP do spraw współpracy na wodach granicznych Strona Czeska zaproponowała odłożenie terminu negocjacji do czasu jego powołania (str. 24).
- 7. W kontrolowanym okresie Strona Polska i Strona Czeska dokonywały równoczesnych poborów prób wody do badań, w uzgodnionych przekrojach na rzece Olzie i Odrze, i wg ustalonej wspólnie częstotliwości. Wyniki badań posłużyły do dokonywania wspólnej oceny jakości wód granicznych Olzy i Odry w ramach współpracy Grupy OPZ.**
Wyniki badań były publikowane w formie ocen, komunikatów i informacji wykonywanych przez WIOŚ w Katowicach oraz koordynatora Regionalnego Monitoringu Środowiska przy współudziale Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach (str. 33-34 i 42-43).
- 8. W Śląskim Urzędzie Wojewódzkim, w badanym okresie opracowywano listy przedsięwzięć priorytetowych do finansowania ze środków przedakcesyjnych ISPA. Do dofinansowania z tych środków zaopiniowano 7 zadań inwestycyjnych, takich jak budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków, modernizacja i rozbudowa systemów gospodarki ściekowej zlokalizowanych w zlewniach Olzy i Odry. Zadania te były przygotowywane do realizacji lub realizacji ich już rozpoczęto.**
W Urzędzie Marszałkowskim w Katowicach ustalono, że od 1999 r. Zarząd Województwa współfinansował inwestycje ochrony przeciwpowodziowej w zlewni Odry. Inwestycje te realizowane były przy udziale środków finansowych Wojewody, WFOŚiGW, Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych oraz środków gmin. W latach 1999 – I poł. 2001 na omawiane zadania przeznaczono 1.447,9 tys. zł, w wyniku czego uregulowano 0,5 km potoku Biała Woda i 2,5 km potoku Kozłówka oraz wybudowano 0,7 km obwałowań rzeki Konopka (str. 37-39).

9. WFOŚiGW w Katowicach dofinansowywał w formie pożyczek i dotacji zadania związane z ochroną wód granicznych. W latach 1997 – I poł. 2000 na dotacje przeznaczono 568,3 tys. zł, a na pożyczki 9.122,1 tys. zł. Ww. Środki przyznawane były prawidłowo i zostały wydatkowane racjonalnie m.in. na: budowę i modernizację kanalizacji ściekowej w 8 gminach, budowę 2 oczyszczalni ścieków, odbudowę i zabezpieczenie prawego brzegu Olzy w Cieszynie i Kaczycach (str. 35-37).

10. Monitoring wód granicznych w latach 1997 - 2000 był realizowany przez WIOŚ w Katowicach zgodnie z zasadami ustalonymi przez GIOŚ, uwzględniającymi polsko - czeskie uregulowania w tym zakresie, przyjęte przez b. Pełnomocnika Rządu RP i Pełnomocnika Rządu RCz.

Od dnia 1 stycznia 2001 r. równoczesny pobór prób wody do badań na Odrze, w przekroju Chałupki – Bohumin, był przez Stronę Polską i Stronę Czeską dokonywany jeden raz w tygodniu zamiast codziennie, jak postanowiono podczas wcześniejszych negocjacji Pełnomocników Rządu RP i Rządu RCz.

Taka częstotliwość była niezgodna z ustaloną przez GIOŚ w „Programie badań rzek objętych krajową siecią monitoringu na lata 1999 2002”.

Grupa OPZ przygotowała na kolejne czwarte negocjacje Pełnomocników RP i RCz, przewidywane we wrześniu 2000 r., propozycję określenia nowej częstotliwości poboru prób wody do badań, jednak do spotkania nie doszło i propozycja nie została zatwierdzona. Zgodnie z Porozumieniem Szczegółowym z 1990 r. decyzje o zmianie częstotliwości poboru i badania prób wody podejmują Pełnomocnicy podczas obustronnych negocjacji (str. 31 i 33-34).

11. W ograniczonym zakresie zostały zrealizowane wnioski pokontrolne o charakterze systemowym, skierowane do b. Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w wyniku kontroli „Realizacja zadań wynikających z umów międzynarodowych na wodach granicznych, zawartych między Republiką Czeską i Polską”. W szczególności Minister nie doprowadził do sfinalizowania negocjacji i zawarcia nowej umowy o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na polsko-czeskich wodach granicznych.

Z powodu braku od czerwca 1998 r. Pełnomocnika Rządu RP, a tym samym zawieszenia realizacji na szczeblu rządowym Umowy z dnia 21 marca 1958 r., nie wykonano grupy wniosków skierowanych do Pełnomocnika.

Zrealizowano natomiast większość wniosków szczegółowych, skierowanych do kontrolowanych jednostek, dotyczących ich funkcjonowania w zakresie gospodarki wodnej na wodach granicznych (str. 39-43).

3. Uwagi i wnioski

W celu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości niezbędne jest podjęcie następujących działań:

a) Minister Środowiska powinien:

- 1. Podjąć skuteczne działania mające na celu powołanie przez Prezesa Rady Ministrów nowego Pełnomocnika Rządu RP do spraw gospodarki wodnej na wodach granicznych.**
- 2. Podjąć negocjacje i przygotowania do podpisania nowej Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych, celem wdrożenia postanowień zawartych w art. 6 Konwencji Helsińskiej.**

b) Powołany Pełnomocnik Rządu RP powinien:

- 1. Spowodować doprowadzenie do uregulowania spraw dotyczących częstotliwości wspólnych poborów prób i zakresu badań jakości wody w przekroju Chalupki – Bohumin.**
- 2. Doprowadzić do rozliczenia wykonanych robót na wodach granicznych i w ich dorzeczach.**
- 3. Uzgodnić z Pełnomocnikiem Rządu RCz propozycje Grupy do spraw ochrony wód granicznych przed zanieczyszczeniem, dotyczące nowej metodyki oceny zanieczyszczenia wód granicznych oraz rodzajów badanych wskaźników zanieczyszczeń.**

c) Śląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska powinien:

- 1. Zapewnić prowadzenie monitoringu wód granicznych, zgodnie z „Programem badań rzek objętych krajową siecią monitoringu na lata 1999 2002”.**

d) Wojewoda Śląski powinien:

- 1. Zwiększyć nadzór nad WIOŚ w Katowicach w zakresie realizacji monitoringu wód Górnej Odry.**

e) Prezes Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej powinien:

- 1. Kontynuować wspieranie inwestycji mających na celu ochronę wód Górnej Odry przed zanieczyszczeniem, a tym samym ochronę Morza Bałtyckiego przed zrzutem nadmiernych ładunków zanieczyszczeń.**

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego

1.1. Konwencja Helsińska

W dniu 3 maja 1980 r. weszła w życie sporządzona w Helsinkach dnia 22 marca 1974 r. Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego. Konwencja została ratyfikowana 8 listopada 1979 r., a ogłoszona 21 sierpnia 1980 r.¹. Sygnatariuszami Konwencji były wszystkie państwa położone w zlewni Bałtyku.

Sygnatariusze Konwencji uznali, że ochrona środowiska morskiego Morza Bałtyckiego i poprawa jego stanu są zadaniami, których nie można skutecznie wykonać wysiłkiem poszczególnych państw, ale że potrzebna jest do tego ścisła współpraca regionalna i inne odpowiednie międzynarodowe środki mające na celu wypełnienie tych zadań.

W dniu 9 kwietnia 1992 r. w Helsinkach 9 państw nadbałtyckich – w tym Polska – podpisało „nową” Konwencję o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, zwaną Konwencją Helsińską 1992. W dniu 24 września 1992 r. Konwencję tę podpisała również Europejska Wspólnota Gospodarcza.

Konwencja Helsińska z 1992 r. została ratyfikowana przez Polskę w dniu 8 października 1999 r.

Uzgodnienia zawarte w art. 6 Konwencji dotyczące wód granicznych stanowią, że jeżeli ciek wodny przepływający przez terytoria dwóch lub więcej umawiających się stron bądź stanowiący granicę między nimi może wprowadzić zanieczyszczenie do środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, zainteresowane umawiające się strony podejmą wspólnie i, jeżeli jest to możliwe, we współpracy z zainteresowanym państwem trzecim, którego to dotyczy, właściwe środki w celu zapobieżenia takiemu zanieczyszczeniu i jego eliminacji.

1.2. Umowy międzynarodowe.

1.2.1. Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Czechosłowackiej o gospodarce wodnej na wodach granicznych.

W dniu 21 marca 1958 r. w Pradze została zawarta umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Czechosłowackiej o gospodarce wodnej na wodach granicznych. Umowa ta regulowała zagadnienia gospodarki wodnej na wodach granicznych.

W umowie określono, że wodami granicznymi są:

¹ Dz.U. Nr 18, poz 64 i 65

- a) odcinki cieków wodnych, którymi przebiega linia granicy państwowej między obu państwami oraz wody stojące, przecięte linią granicy państwowej,
- b) wody powierzchniowe i podziemne, spływające z terytorium jednego państwa na terytorium drugiego państwa, w miejscu przecięcia linią granicy państwowej.

Gospodarka wodna, w rozumieniu umowy, to w szczególności:

- a) działalność techniczna i gospodarcza, która powoduje zmianę reżimu wodnego, w tym regulację i zabudowę biologiczną cieków wodnych, budowę zbiorników i wałów przeciwpowodziowych, melioracje wodne, zaopatrywanie w wodę, wykorzystanie energii wodnej, budownictwo w zakresie żeglowności i splawności rzek,
- b) spływ wielkich wód i lodów, ochrona wód przed zanieczyszczeniem oraz ochrona przyrody z punktu widzenia gospodarki wodnej.

Umawiające się Strony uzgodniły m.in., że nie będą przeprowadzały na wodach granicznych bez zgody drugiej Strony żadnych robót, które mogłyby mieć wpływ na jej gospodarkę wodną oraz że będą uzgadniały ilość wody, która będzie pobierana z wód granicznych dla potrzeb ludności, przemysłu, energetyki i rolnictwa, jak również odprowadzanie zużytej wody. Uzgadnianie miały być również w każdym poszczególnym przypadku, jakie stosunki odpływowe mają być zachowane na wodach granicznych.

Strony postanowiły stopniowo zmniejszać zanieczyszczenia wód granicznych i utrzymywać je w czystości, stosownie do gospodarczych i technicznych możliwości oraz potrzeb Umawiających się Stron, w stopniu, który będzie ustalony w poszczególnych przypadkach. Natomiast przy budowie i przebudowie zakładów odprowadzających wody zanieczyszczone do wód granicznych miało obowiązywać oczyszczanie ścieków (art.3).

Ustalono, że Strony będą uzgadniały w ramach swoich planów gospodarczych terminy, rodzaje i sposób finansowania robót regulacyjnych oraz budowli i urządzeń wodnych na wodach granicznych, ich eksploatację i konserwację oraz ochronę przed powodzią.

Umawiające się Strony:

- a) kontrolują roboty wykonywane na podstawie niniejszej Umowy, jak również pobór wody, wydobywanie materiałów z łóżysk rzek oraz czystość wody,
- b) informują się wzajemnie, w uzgodnionym zakresie o wykonanych obserwacjach, wynikach pomiarów hydrograficznych oraz o odpowiednich badaniach hydrologicznych,
- c) przekazują sobie wzajemnie meldunki o wielkich wodach, spływie lodów i o innych niebezpieczeństwach, jak również prognozy stanu wód z wodowskazów ustalonych na podstawie wzajemnego porozumienia,
- d) wymieniają między sobą przepisy prawne o zasadniczym znaczeniu gospodarki wodnej.

Dla wykonywania zadań wypływających z postanowień Umowy z dnia 21 marca 1958 r., każda ze Stron powinna mianować swego Pełnomocnika i zastępcę (art. 9 Umowy).

Spotkania Pełnomocników w zasadzie miały odbywać się raz do roku na przemian, na terytorium RP lub RCz. Spotkania te miały być zwoływane przez pełnomocnika Strony, na terytorium której miało się ono odbyć w danym roku. Pełnomocnicy na spotkaniach mogli przyjmować wnioski i szczegółowe porozumienia dotyczące współpracy na wodach granicznych, które po ich zatwierdzeniu, w myśl przepisów każdej ze stron, miały obowiązywać obie Strony, a o fakcie ich zatwierdzenia Pełnomocnicy zobowiązani byli nawzajem się informować.

Do zadań Pełnomocnika Rządu należały sprawy dotyczące m.in.:

- ochrony wód granicznych,
- utrzymania urządzeń wodnych,
- zwalczania powodzi,
- transgranicznych zanieczyszczeń,
- prowadzenia monitoringu jakości wód, wykonywania pomiarów hydrologicznych, meteorologicznych i hydrogeologicznych,
- regulacji rzek oraz melioracji terenów przygranicznych,
- zaopatrzenia w wodę ludności i przemysłu, w tym użytkowanie zasobów wodnych na cele związane z energetyką, żeglugą śródlądową oraz rolnictwem i leśnictwem w pasie przygranicznym.

Pełnomocnik Rządu RP do spraw współpracy na wodach granicznych z RCz działalność w tym zakresie prowadzi poprzez powołane cztery podstawowe grupy robocze, a mianowicie:

- grupa robocza ds. Planowania Gospodarki Wodnej na Wodach Granicznych (zwana Grupą PL),
- grupa robocza ds. Hydrologii i Osłony Przeciwpowodziowej (zwana Grupą HyP),
- grupa robocza ds. Regulacji Granicznych Cieków Wodnych, Zaopatrzenia w Wodę i Melioracji Terenów Przygranicznych (zwana Grupą R),
- grupa robocza ds. Ochrony Wód Granicznych przed Zanieczyszczeniem (zwana Grupą OPZ).

Powyższe grupy robocze rozwijają swoją działalność poprzez ścisłe współdziałanie z analogicznymi grupami roboczymi, powołanymi przez Pełnomocnika Rządu Republiki Czeskiej do spraw współpracy na wodach granicznych.

Porozumienie Szczegółowe

W dniu 27 kwietnia 1990 r. pomiędzy Pełnomocnikiem Rządu Rzeczypospolitej Polskiej a Pełnomocnikiem Rządu Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, powołanymi do spraw gospodarki wodnej na wodach granicznych, zostało zawarte „Porozumienie Szczegółowe” w sprawie jakości wód ważniejszych cieków granicznych w celu wykonania postanowienia artykułu 3 ust. 4 Umowy z dnia 21 marca 1958 r. W Porozumieniu Szczegółowym postanowiono m. in. że:

Art. 1. 1. Celem współpracy na wodach granicznych, przy rozwiązywaniu problemów ochrony jakości wód jest stworzenie warunków dla planowego, racjonalnego i sprawiedliwego wykorzystania wód granicznych w interesie i z korzyścią dla obu państw.

2. Dla osiągnięcia celu, o którym mowa w ust. 1 Pełnomocnicy będą wspólnie w szczególności:

- badać i oceniać aktualny stan jakości wód i cieków granicznych,
- określać stan jakości wód na uzgodnione terminy,
- wymieniać informację o przedsięwzięciach realizowanych w celu poprawy lub utrzymania jakości wód.

Art. 6. 1. Wspólną ocenę stanu jakości wód przeprowadza się na podstawie pomiarów we wszystkich ciekach granicznych 24 razy w roku z wyjątkiem Odry.

2. W przypadku Odry obydwa państwa prowadzą codziennie wspólne pomiary jakości wody /z wyjątkiem wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych WWA, które są kontrolowane raz w miesiącu/ oraz będą stwarzać warunki do kontynuowania badań jakości wody przy zastosowaniu wspólnej stacji pomiarowo kontrolnej /automatycznej/. 3. W drodze porozumienia Pełnomocnicy mogą zmienić ww. częstotliwość pomiarów.

Art. 7 Wyniki pomiarów wspólnych stacji automatycznych stanowią podstawę do wspólnej oceny stanu jakości wód we wskaźnikach będących przedmiotem wspólnych pomiarów.

Art. 8. 1. Poboru próbek wody do wspólnych pomiarów dokonują wspólnie pracownicy współpracujących laboratoriów obydwu państw. Pobór próbek do ewentualnych jednostronnych pomiarów dokonywany jest zgodnie z tymi samymi zasadami.

2. Próbki pobierane są w wyznaczonych przekrojach w miejscu pełnego wymieszania wody.

Art. 10. 4. Wspólna ocena stanu jakości wód dokonywana jest na podstawie miarodajnych wartości poszczególnych wskaźników ustalonych metodą prawdopodobieństwa.

5. Wartości miarodajne, o których mowa w ust. 4 wyznacza się wg uzgodnionej metodyki.

Art. 11. 1. Sprawozdanie roczne o stanie jakości wód granicznych sporządza Grupa OPZ w terminie do 31 maja roku następnego i przekazuje je Pełnomocnikom.

2. Sprawozdanie zawiera:

- ocenę stanu jakości wód dokonaną na podstawie ujednoliconych wyników badań laboratoryjnych,
- opis zmiany jakości wody w porównaniu ze stanem w roku poprzednim,
- omówienie przyczyn zmiany jakości wód,
- informacje o zrealizowanych przedsięwzięciach, mających korzystny wpływ na jakość wód granicznych.

Art. 12. 4. W przypadku powstania nadzwyczajnego zanieczyszczenia wód granicznych właściwe organy każdego z Państw są zobowiązane zapewnić, aby organizacje powołane do prowadzenia prac asenizacyjnych podjęły natychmiast działania zmierzające do likwidacji nadzwyczajnego zanieczyszczenia, oraz stworzyć warunki dla wzajemnej współpracy w tym zakresie.

Art. 13. Pełnomocnicy będą wzajemnie konsultować planowane prace i zamierzenia mogące mieć wpływ na jakość wód granicznych.

1.2.2. Umowa w sprawie Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem²

W dniu 11 kwietnia 1996 r. we Wrocławiu została sporządzona Umowa w sprawie Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem. Umawiającymi się stronami były Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, Rząd Republiki Czeskiej, Rząd Republiki Federalnej Niemiec i Wspólnota Europejska.

W umowie zapisano m. in., że Strony przekonane o pilnej konieczności poprawy stanu ekologicznego Odry i Zalewu Szczecińskiego, włącznie z ich zlewniami, w celu zapobiegania dalszemu zanieczyszczaniu tych wód oraz dążenia do trwałego zmniejszenia zanieczyszczeń Bałtyku, będą współpracować w ramach Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem.

Celem współpracy miało być m. in. zapobieganie i trwałe obniżanie zanieczyszczenia Odry i Bałtyku szkodliwymi substancjami, osiąganie ekosystemów wodnych i związanych z nimi ekosystemów brzegowych, jak najbardziej zbliżonych do naturalnych, z właściwą im różnorodnością gatunków, a także umożliwienie wykorzystania Odry przede wszystkim dla pozyskiwania wody do picia z infiltracyjnych ujęć brzegowych, rolniczego wykorzystania wody i osadów.

Aby osiągnąć te cele, umawiające się Strony, w ramach Komisji, zamierzały opracować wspólne programy działania wraz z harmonogramami ich realizacji. W miarę potrzeby programy te miały być sukcesywnie uzupełniane. Ponadto dla osiągnięcia tych celów Umawiające się Strony zobowiązały się popierać wymianę nowoczesnych technologii, zapobiegających i obniżających zanieczyszczenie wód, dokonywaną w oparciu o przepisy prawa cywilnego.

Komisja w szczególności będzie:

- a) sporządzać wykazy punktowych źródeł zanieczyszczeń, dokonywać oceny zanieczyszczeń wód ze źródeł rozproszonych i aktualizować je w podziale na branże i na najważniejsze rodzaje zanieczyszczeń,
- b) proponować wartości graniczne dla odprowadzanych ścieków,
- c) proponować docelowe wymagania jakościowe dla wód, z uwzględnieniem wymagań dotyczących wykorzystania wód, szczególnych warunków ochrony Bałtyku oraz ekosystemów wodnych i związanych z nimi ekosystemów brzegowych,

² Dz. U. Nr 79, poz. 886

- d) proponować wspólne programy pomiarowo-badawcze w celu określenia: ilości i jakości wód, jakości osadów, oceny stanu wodnych i związanych z nimi ekosystemów brzegowych, oceny skutków zanieczyszczenia wód, o ile to będzie konieczne, a także dokumentować i oceniać uzyskiwane wyniki,
- e) proponować jednolite metody klasyfikacji jakości wód,
- f) analizować zgromadzone dane i informacje potrzebne do ochrony Odry, w szczególności w sprawach hydrologii i bilansowania wodnogospodarczego,
- g) proponować programy działania na rzecz redukcji zanieczyszczeń, szczególnie substancji szkodliwych, pochodzących zarówno z komunalnych i przemysłowych źródeł punktowych, jak i źródeł rozproszonych oraz inne przedsięwzięcia zawierające również harmonogramy, szacunki kosztów i możliwości finansowania,
- h) proponować działania profilaktyczne i dotyczące zwalczania nadzwyczajnych zanieczyszczeń wód, opracowywać jednolity system alarmowy i ostrzegawczy oraz aktualizować go na podstawie doświadczeń,
- i) dokumentować stan i znaczenie różnych elementów biotopów pod kątem ekologii wód łącznie z ekomorfologią oraz opracowywać propozycje dotyczące utrzymania, odtwarzania i ochrony wodnych i związanych z nimi ekosystemów brzegowych,
- j) konsultować planowane i istniejące rodzaje wykorzystania wód, które mogłyby mieć istotne transgraniczne oddziaływanie,
- k) popierać współpracę naukowo-badawczą oraz w dziedzinie wymiany informacji, w szczególności o stanie techniki i o nowoczesnych technologiach zapobiegających i obniżających zanieczyszczenie wód.

Umowa obowiązuje na terytoriach Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Czeskiej oraz na obszarach, na których stosowany jest Układ o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej.

Działalność Komisji prowadzona jest zgodnie z prawem Umawiających się Stron.

Uzgodniono też, że Umowa nie narusza praw i obowiązków Umawiających się Stron, wynikających z umów dwustronnych i wielostronnych.

Komisja, za zgodą Umawiających się Stron, między innymi dla uniknięcia powtarzania się pracy, bada możliwość i celowość ujednolicenia praw i obowiązków Umawiających się Stron, wynikających z istniejących porozumień i przedkłada w danym przypadku odpowiednie zalecenia. Umowę zawarto na czas nieokreślony.

1.2.3. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polski a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska.

Dnia 15 stycznia 1998 r. Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Republiki Czeskiej – kierując się postanowieniami Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie solidarności i przyjaznej współpracy z dnia 6 października 1991 r., uznając potrzebę realizowania postanowień zawartych w dokumentach Konferencji Narodów Zjednoczonych

„Środowisko i Rozwój” w Rio de Janeiro w 1992 r., – podpisały Umowę o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska. Umawiające się Strony uzgodniły m. in., że będą:

- ściśle współdziałać w dziedzinie ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych oraz będą stwarzać warunki do stałej poprawy jakości środowiska, w tym w szczególności powietrza, wód, gleb i lasów, flory i fauny,
- przywiązywać szczególną uwagę do utrzymania i poprawienia jakości środowiska na obszarach przygranicznych,
- opracowywać i realizować wspólne programy, wymieniać informacje o stanie środowiska, źródłach i poziomie zanieczyszczeń, przepisach prawnych w tym zakresie itp.,
- wykorzystywać efektywne systemy ostrzegania i informacji w celu sygnalizacji niebezpieczeństwa powstania nadzwyczajnego zagrożenia środowiska,
- wspierać ustanawianie i rozwijanie kontaktów między organami administracji państwowej, samorządami i organizacjami działającymi w dziedzinie ochrony środowiska.

Dziedzinami współpracy będzie w szczególności ochrona powietrza, wód powierzchniowych i podziemnych, przyrody i krajobrazu, lasów, gleb itd. Formami realizacji współpracy będą w szczególności spotkania ekspertów, konsultacje, wspólne badania i prace naukowe, wymiana naukowców i ekspertów, wystawy i szkolenia.

Strony postanowiły współpracować przy zapobieganiu, zmniejszaniu i eliminowaniu transgranicznych zanieczyszczeń w takim zakresie aby nie powodowały one szkodliwych skutków w środowisku drugiej Strony.

W Umowie potwierdzono, że Strony będą współpracować przy wypełnianiu zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych w zakresie ochrony środowiska, którymi są obie strony związane.

Dla realizacji Umowy powołano Polsko – Czeską Komisję Mieszaną oraz współprzewodniczących: ze Strony Polskiej Ministra Środowiska Rzeczypospolitej Polskiej, ze Strony Czeskiej Ministra Środowiska Republiki Czeskiej. Komisja miała działać na podstawie wspólnie przyjętego Regulaminu. Do zadań Komisji miało należeć głównie określanie kierunków i celów współpracy, powoływanie grup roboczych do ich realizacji, rozpatrywanie wyników współpracy i podejmowanie wniosków. Posiedzenia Komisji zaplanowano odbywać co najmniej raz w roku. Każda ze stron miała pokrywać koszty swego udziału w realizacji Umowy.

1.3. Prawodawstwo polskie

W badanym okresie w Polsce, zasady ochrony wód oraz środowiska morskiego uregulowano w Rozdziale 2 Działu II ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska³ (art. 18-24). Ustawa została uchylona z dniem 1 października

³ j.t. Dz. U. z 1994 r. Nr 49 poz. 196 ze zm.

2001 r., w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁴.

Szczegółowe zasady gospodarki wodnej i ochrony wód oraz organy administracji publicznej właściwe w sprawach tej ochrony określały przepisy ustawy z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne⁵. Przepis art. 6 pr. wod. określił podział wód. Wody z wyjątkiem morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego są wodami śródlądowymi. Wody śródlądowe dzielą się na powierzchniowe i podziemne. Wody powierzchniowe dzielą się na:

- 1) płynące w rzekach, potokach górskich, kanałach i innych ciekach o przepływach stałych i okresowych oraz w źródłach, z których cieki biorą początek,
- 2) stojące, znajdujące się w jeziorach i innych zbiornikach.

Zarządzanie wodami polega na kształtowaniu, ochronie i wykorzystaniu zasobów wód podziemnych i powierzchniowych zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, m.in.: na ochronie zasobów powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem i nadmierną eksploatacją (art. 19a ust. 1 pkt 1 pr. wod.)⁶. Instrumentami zarządzania wodami są m.in. warunki korzystania z wód dorzeczy, opłaty za korzystanie z wód i urządzeń wodnych, pozwolenia wodnoprawne (art. 19a ust. 2 pt. wod.).

Organami administracji publicznej właściwymi w sprawach ochrony wód powierzchniowych byli: Minister Środowiska, wojewoda, starosta, wojewódzki inspektor ochrony środowiska, wójt, burmistrz (prezydent) miasta.

Kwestie związane z ochroną wód przed zanieczyszczeniami określały przepisy art. 62-64 pr. wod.

Minister Środowiska zgodnie z rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 listopada 1999 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska⁷, kierował działami administracji rządowej, w zakresie gospodarki wodnej i środowiska. Kompetencje Ministra Środowiska wynikały również z ustawy Prawo wodne.

Ustawa z dnia 20 lipca 1991r. o Inspekcji Ochrony Środowiska⁸ stanowi, że do zadań Inspekcji należy m.in.: kontrola przestrzegania przepisów o ochronie środowiska, kontrola eksploatacji urządzeń chroniących środowisko przed zanieczyszczeniem, kontrola przestrzegania decyzji ustalających warunki użytkowania środowiska, a także organizowanie i koordynowanie państwowego monitoringu środowiska, obserwacji

⁴ Dz. U. Nr 62, poz. 627 ze zm. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska weszła w życie na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw – Dz.U. Nr 100, poz. 1085.

⁵ Dz. U. Nr 38 poz. 230 ze zm.

⁶ Rozdział 1a – Zarządzanie wodami dodany przez art. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 25 kwietnia 1997 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne Dz.U. Nr 47, poz. 299 zmieniający ustawę – Prawo wodne z dniem 31 maja 1997.

⁷ patrz przypisy nr 6 . Do dnia 10 listopada 1999 r. obowiązywała ustawa z dnia 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów naturalnych i Leśnictwa – Dz. U. Nr 73 poz. 433 ze zm. Do dnia

⁸ Dz. U. Nr 77 poz. 335 ze zm.

i oceny jego stanu, prowadzenie badań jakości środowiska, oraz zachodzących w nim zmian (art. 2, ust. 1 pkt 1,2,5 i 8).

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy, zadania Inspekcji Ochrony Środowiska wykonywali:

- 1) Główny Inspektor Ochrony Środowiska,
- 2) wojewoda⁹ przy pomocy wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, jako kierownika wojewódzkiej inspekcji ochrony środowiska, wchodzącej w skład zespolonej administracji wojewódzkiej.

Wojewódzki inspektor ochrony środowiska wykonuje w imieniu wojewody zadania i kompetencje inspekcji ochrony środowiska w ustawie i przepisach odrębnych (art. 3 ust. 2)¹⁰.

Stosownie do art. 88a, w związku z art. 88 pkt 3 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska środki wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej przeznacza się m. in. na wspomaganie realizacji zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz na dofinansowanie działań polegających na zapobieganiu nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska i na ich likwidacji.

Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej mogą przeznaczać posiadane środki m.in. na udzielanie oprocentowanych pożyczek oraz przyznawanie dotacji, szczególnie w przypadku realizacji większych zadań o zasięgu przekraczającym obszar jednego województwa (art. 88c ust. 1 pkt 1 i 2 ww. ustawy).

Regionalne zarządy gospodarki wodnej zostały utworzone przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa zarządzeniem z dnia 1 lutego 1991 r.¹¹ w liczbie 7 w skali kraju.

Od dnia 1 stycznia 2000 r. jednostki te działają w nowej strukturze organizacyjnej na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 1999 r. w sprawie organizacji i zakresu działania regionalnych zarządów gospodarki wodnej¹².

Zgodnie z § 6 ust. 1 ww. rozporządzenia Ministra Środowiska poszczególne rzgwy wstąpiły w prawa i obowiązki okręgowych dyrekcji gospodarki wodnej oraz dotychczasowych regionalnych zarządów gospodarki wodnej.

W myśl art. 2 ust. 1 pkt 2, 6,7,9 i 10 lit. a i d ww. rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 1999 r., regionalne zarządy gospodarki wodnej są jednostkami organizacyjnymi utworzonymi dla realizacji m.in. następujących zadań z zakresu gospodarki wodnej:

- opracowania i aktualizowania projektów warunków korzystania z wód dorzecza,
- inicjowania studiów i badań w zakresie zagospodarowania, ochrony i eksploatacji wód powierzchniowych i podziemnych,

⁹ Zmiana na skutek wprowadzenia reformy ustrojowej państwa od dnia 1 stycznia 1999 r. poprzednia „wojewódzki inspektor”.

¹⁰ art. 3 ust. 2 dodany przez art. 74 ust. 3 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz.U. Nr 106, poz. 668) z dniem 1 stycznia 1999 r.

¹¹ M.P. Nr 6, poz. 38.

¹² Dz.U. Nr 101, poz. 1180.

- opracowywania programów i planów gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony wód w dorzeczu w aspekcie ilości i jakości,
- inicjowania i współdziałania we wdrażaniu zasad racjonalnej gospodarki wodnej i ochrony środowiska,
- współpracy z właściwymi organami administracji publicznej w zakresie gospodarki wodnej i ochrony środowiska, m.in. dotyczącej informowania o zauważonych zanieczyszczeniach wód powierzchniowych i o innych zagrożeniach naturalnego środowiska wodnego oraz współpracy w dziedzinie programowania, koordynacji przedsięwzięć gospodarki wodnej,
- sprawowania funkcji inwestora w zakresie inwestycji wodnych resortu środowiska oraz funkcji inwestora zastępczego dla obiektów inwestycyjnych gospodarki wodnej i z nią związanych, realizowanych dla potrzeb innych inwestorów.

2. Charakterystyka uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych

Skuteczne rozwiązywanie problemów związanych ze stanem wód rzek granicznych nie jest możliwe bez szerokiej współpracy międzynarodowej.

W celu zapewnienia warunków należytej współpracy Polski na wodach granicznych, oprócz zabezpieczenia przez wszystkie jednostki realizujące tę współpracę odpowiednich środków technicznych, organizacyjnych i innych, b. Minister OŚZNiL został zobowiązany do zapewnienia odpowiedniej struktury organizacyjnej i niezbędnych środków finansowych dla pełnej realizacji zadań uzgodnionych z partnerami zagranicznymi. W szczególności Minister zabezpieczał środki finansowe na:

- prace naukowo-badawcze i wdrożeniowe związane z utrzymaniem i ochroną wód granicznych,
- organizację rokowań przedstawicieli RP z partnerami zagranicznymi w kraju i za granicą,
- organizację narad i spotkań wspólnych grup roboczych w Polsce i na terytorium sąsiadów,
- badania jakości wód granicznych przez inspektorów z wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska województw nadgranicznych (prowadzone równolegle ze stroną czeską),
- pomiary hydrologiczne i obserwacje meteorologiczne wykonywane przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, a także badania hydrogeologiczne wód granicznych, skorelowane z badaniem jakości tych wód wykonywane przez właściwe wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska z województw nadgranicznych (prowadzone równolegle ze stroną czeską).

W Ministerstwie Środowiska zadania wynikające z Umowy z dnia 21 marca 1958 r. oraz Umowy z dnia 15 stycznia 1998 r. w kontrolowanym okresie realizowane były przez trzy Departamenty:

- Departament Gospodarki Wodnej,
- Departament Ochrony Środowiska,
- Departament Współpracy z Zagranicą.

Zgodnie z regulaminem Ministerstwa zadania dotyczące gospodarki wodnej na wodach granicznych realizowane były wyłącznie poprzez Pełnomocnika Ministra Środowiska RP do współpracy na wodach granicznych.

III. ISTOTNE USTALENIA KONTROLI

1. Analiza realizacji umów międzynarodowych dotyczących wód granicznych

1.1. Działania podejmowane przez Ministra Środowiska

1.1.1. W zakresie realizacji Umowy z dnia 21 marca 1958 r.

Z informacji uzyskanych od Ministra Środowiska wynika, że do czerwca 1998 r. działał Pełnomocnik Rządu RP ds. współpracy na wodach granicznych, powołany przez Prezesa Rady Ministrów w październiku 1993 r. Pełnomocnik działał w strukturze byłego Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Do zadań Pełnomocnika należała m. in. realizacja przedmiotowej Umowy.

Po odejściu z pracy w Ministerstwie osoby pełniącej funkcję Pełnomocnika Rządu RP, nie został powołany nowy Pełnomocnik Rządu RP dla wykonywania zadań wynikających z Umowy.

Były Minister OŚZNiL, kierując się troską o niedopuszczenie do przerwania realizacji ważnych zadań związanych z utrzymaniem i ochroną wód granicznych, powierzył prowadzenie tych spraw swemu Pełnomocnikowi (Pełnomocnikowi Ministra).

Strona Czeska nie zaakceptowała takiego rozwiązania i na propozycję Pełnomocnika Ministra o podjęcie przygotowań do kolejnych polsko – czeskich rokowań, Pełnomocnik Rządu RCz w liście z dnia 24 listopada 1998 r. poinformował, że „*Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej stoi na stanowisku, że rokowania pełnomocników nie mogą się odbyć, dopóki ze Strony Polskiej nie będzie mianowany Pełnomocnik*”.

Minister przygotował projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Rządu RP do spraw współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wszystkich wodach granicznych. Projekt tego rozporządzenia, posiadający pozytywne stanowisko Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i Ministra Spraw Zagranicznych, został jednak zdjęty z porządku obrad posiedzenia Rady Ministrów w dniu 1 lutego 2000 r.

Brak Pełnomocnika Rządu RP oraz stanowisko Czeskiego Ministra Spraw Zagranicznych spowodowały, że od czerwca 1998 r. Polsko–Czeska współpraca na szczeblu rządowym w realizacji Umowy z dnia 21 marca 1998 r. o gospodarce wodnej na wodach granicznych była zawieszona.

Strona Polska w kwietniu 2000 r. przekazała Stronie Czeskiej projekt nowej Umowy między Rządem RP a Rządem RCz o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych, z propozycją podjęcia negocjacji tego projektu.

Projekt uzgodniono ze wszystkimi resortami, w tym także z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Prezes Rady Ministrów wyznaczył Ministra Środowiska jako organ właściwy do prowadzenia omawianej Umowy.

W odpowiedzi na projekt nowej Umowy Pełnomocnik Rządu RCz do spraw współpracy na wodach granicznych zaproponował odłożenie terminu negocjacji do czasu powołania Pełnomocnika Rządu RP.

Pomimo braku Pełnomocnika Rządu RP, kontynuowana była współpraca w grupach roboczych m.in. w Grupie OPZ oraz Grupie R. Jednostką nadzorującą działalność polskiej części Grupy OPZ był Pełnomocnik Ministra Środowiska do spraw wód granicznych.

W okresie objętym kontrolą tematyka współpracy Rządu RP z Rządem RCz na wodach granicznych nie była omawiana na posiedzeniach Kierownictwa Ministerstwa Środowiska.

1.1.2. Realizacja Umowy z dnia 15 stycznia 1998 r.

Do realizacji Umowy z dnia 15 stycznia 1998 r. powołana została Polsko – Czeska Komisja Mieszana do spraw współpracy w dziedzinie ochrony środowiska, której współprzewodniczyli Ministrowie Środowiska RP i RCz.

Strona Polska przygotowała regulamin pracy Komisji Mieszanej, który został przyjęty na I posiedzeniu Komisji w Warszawie dnia 18 marca 1999 r. Regulamin określał zadania Komisji Mieszanej, jej skład, warunki do organizowania posiedzeń Komisji, powoływanie grup roboczych do realizacji konkretnych zadań oraz warunki finansowania współpracy.

Komisja Mieszana składała się z dwóch Współprzewodniczących (Ministrowie Środowiska RP i RCz), ich Zastępców (Dyrektorzy Departamentów współpracy z Zagranicą (po obu stronach), dwóch Sekretarzy oraz sześciu członków (po 3 z każdej Strony).

Do końca 2001 r. odbyły się 2 posiedzenia Komisji Mieszanej - w marcu 1999 r. oraz w czerwcu 2000 r. Spotkanie w roku 2001 nie doszło do skutku ze względu na wybory w Polsce oraz dużą częstotliwość spotkań Ministrów Środowiska Polski i Czech. Kolejne trzecie spotkanie Komisji Mieszanej zaplanowane jest na marzec/kwiecień 2002 r. Na spotkania są zapraszani wojewodowie i marszałkowie z województw przygranicznych, co daje możliwość wymiany najważniejszych informacji dot. ochrony środowiska w tych regionach.

Na posiedzeniach Komisji Mieszanej omawiano bieżące zadania z zakresu gospodarki wodnej na wodach, co nie zostało ujęte w Protokołach ze spotkań, ponieważ – jak wyjaśniono w informacji – ze spotkań nie wynikały konkretne zadania do realizacji.

Koszty wynikające z realizacji Umowy z dnia 15 stycznia 1998 r. wyniosły ok. 9,3 tys. zł w 1999 r. oraz 25,0 tys. zł w 2000 r.

1.2. Działania podejmowane przez Pełnomocnika Rządu RP ds. współpracy na wodach granicznych

We wrześniu 1997 r. odbyły się trzecie z kolei (ostatnie) rokowania Pełnomocników Rządów RP i RCz.

W rokowaniach wymieniono informacje nt. powodzi lipcowej z 1997 r. Pełnomocnik RCz poinformował o przejściowym pogorszeniu jakości wód w przekrojach granicznych, spowodowanym zniszczeniami w oczyszczalniach ścieków po stronie czeskiej.

Ustalono wspólne działania w celu inwentaryzacji skutków powodzi na terytorium każdego z krajów oraz niezbędne dla dokonania oceny wpływu powodzi na jakość wód powierzchniowych w przekrojach granicznych.

W zakresie współpracy w dziedzinie ochrony wód granicznych przed zanieczyszczeniami Pełnomocnicy przyjęli do wiadomości informację o wykonaniu zadań w okresie pomiędzy 2 i 3 rokowaniami przez grupę OPZ oraz stwierdzili, że zakres badania jakości wód granicznych w roku 1996 był zgodny z Porozumieniem Szczegółowym z dnia 27 kwietnia 1990 r., a także z planem pracy Grupy OPZ na 1996 r. Przyjęli też do wiadomości sprawozdanie roczne o stanie jakości wód granicznych badanych w 1996 r.

W toku rokowań stwierdzono, że:

- w 1996 r. prowadzone były wspólne badania jakości wód w 9 stale badanych przekrojach granicznych, w tym: na rzece Olzie w przekrojach: Ropice, Otrębów (Darkov), nad Piotrówką i przy ujściu oraz na Odrze w przekroju Chałupki - Bohumin,
- wspólne próbki wód, we wszystkich przekrojach za wyjątkiem Odry, pobierane były 24 razy w roku. Jakość wód Odry kontrolowana była codziennie,
- ocenę jakości wód wykonano zgodnie z uzgodnioną metodyką, wg sześciostopniowej klasyfikacji: I klasa-wody bardzo czyste, II klasa-wody czyste, III klasa-wody mało zanieczyszczone, IV klasa-wody zanieczyszczone, V klasa-wody silnie zanieczyszczone, VI klasa-wody bardzo silnie zanieczyszczone. Analizie poddawano 17 wskaźników zanieczyszczeń. Wykaz wskaźników zamieszczono w tabeli nr 3,
- wyniki ocen wód Olzy były następujące:
 - Olza - Ropice: Stan zanieczyszczeń fizycznych i nieorganicznych ustalił się na poziomie I i II klasy czystości wód. W stosunku do roku poprzedniego nastąpiło zmniejszenie zawartości żelaza ogólnego, do poziomu odpowiadającego I klasie czystości. Zmniejszyła się również wartość wskaźnika BZT₅, w związku z czym jakość wody ze względu na zanieczyszczenia organiczne można było zaklasyfikować do II klasy (poprawa o 1 klasę). Pod względem zanieczyszczenia fenolami lotnymi woda odpowiadała również klasie II, zatem jakość wody w tym przekroju uznano za odpowiadającą II klasie.
 - Olza - Otrębów: Poziom zanieczyszczeń mierzony grupą wskaźników fizycznych i nieorganicznych pozwolił na zaklasyfikowanie wody do II klasy, podobnie jak w roku poprzednim. Zanieczyszczenia organiczne oraz

zanieczyszczenia fenolami lotnymi zmniejszyły się w stosunku do roku poprzedniego i utrzymywały się na poziomie odpowiadającym II klasie czystości wód.

- Olza nad Piotrkówką: Wyniki oceny w stosunku do roku poprzedniego nie uległy poprawie. Stężenia chlorków i substancji rozpuszczonych utrzymywały się na poziomie odpowiadającym VI klasie czystości. Wystąpił wzrost wskaźników BZT₅ i ChZT do poziomu odpowiadającego II i III klasie czystości. Stężenie fenoli lotnych odpowiadało II klasie, co w stosunku do roku poprzedniego stanowiło poprawę o jedną klasę.
- Olza - ujście: Zanieczyszczenie wody chlorkami i substancjami rozpuszczonymi było dużo wyższe niż odpowiadające VI najniższej klasie (woda bardzo silnie zanieczyszczona). Ze względu na zawartość siarczanów zanotowano poprawę oceny z III na II klasę. Wskaźnik BZT₅ oraz grupa wskaźników zanieczyszczenia organicznego w stosunku do roku poprzedniego uległy pogorszeniu, co obniżyło ocenę z V na VI klasę. Poziom fenoli lotnych wody odpowiadał klasie III, tj. tak jak w roku poprzednim.
- Odra – Chałupki (Bohumin): W przekroju Odra Chałupki z uwagi na zanieczyszczenia fizyczne i nieorganiczne woda odpowiadała V klasie. Pod względem zawartości siarczanów nastąpiła poprawa jakości z III na II klasę. Wartości stężeń wskaźników zanieczyszczenia organicznego odpowiadały klasie VI, z uwagi na zawartość substancji ekstrahujących się eterem naftowym. Wysoka zawartość tych substancji utrzymywała się od kilku lat. Zanieczyszczenie charakteryzowane ChZT i BZT₅ w ciągu minionych lat wyraźnie się zmniejszyło. Ze względu na zanieczyszczenia metalami ciężkimi wody zakwalifikowano do I i II klasy. Jedynie stężenie związków cynku odpowiadało normom III klasy czystości wód. Organiczne zanieczyszczenia przemysłowe nie uległy zmianie i pod tym względem wody uznano za odpowiadające III klasie, tak jak w roku ubiegłym.

W podsumowaniu stwierdzono, że jakość wody w rzece Olzie należy uznać za stabilną. Do przekroju Otrębów (Darkov) utrzymuje się stan zadowalający, na co miało wpływ wybudowanie oczyszczalni ścieków w Cieszynie i Trzyńcu. Poniżej miasta Karvina aż do ujścia utrzymuje się stan niezadowalający.

W zakresie jakości wód granicznych (w poszczególnych wskaźnikach i odpowiadających im klasach) Pełnomocnicy uzgodnili następujący stan docelowy w roku 2010:

Tabela nr 1. Docelowy stan jakości wód granicznych Odry i Olzy w roku 2010.

Wskaźnik	Odra	Olza ujście	Olza Ropice	Wskaźnik	Odra	Olza ujście	Olza Ropice
tlen rozpuszczony	III	II	II	cynk	II	-	-
BZT ₅	III	III	III	chrom ogólny	I	-	-
ChZT	III	III	II	miedź	II	-	-

chlorki	III	IV	I	nikiel	II	-	-
siarczany	III	III	II	ołów	-	-	-
subst. rozp.	IV	V	II	rteć	III	-	-
zawiesiny og.				cyjanki wolne	-	-	-
pH	I	I	I	cyjanki związane	-	-	-
fenole lotne *	III (0,03)	III	III (0,03)	fosforany	-	-	-
detergenty anionoaktywne	II	-	-	ekstrakt eterowy	V	-	-
azot amonowy		-	-	miano Coli	-	-	-
azot azotanowy		-	-	żelazo ogólne	IV	-	IV

* III (0,03) oznacza klasę III z tym, że wskaźnik fenole lotne nie może przekroczyć wartości C90 0,03 mg/l.

Ponadto Pełnomocnicy przyjęli informację Grupy OPZ o przygotowywanej nowej metodyce oceny zanieczyszczenia wód granicznych zawiesiną ogólną. Metodyka wiązała się z koniecznością jednoczesnego określania wielkości przepływów wody. Prowadzenie pomiarów przepływów wymagało pozytywnego stanowiska grupy HyP. Po konsultacjach z grupą HyP, Grupa OPZ miała przedłożyć Pełnomocnikom do zatwierdzenia projekt nowej metodyki.

1.3. Działania Grup Roboczych

1.3.1. Grupa OPZ

W kontrolowanym okresie odbyło się 5 kolejnych narad polsko – czeskiej grupy roboczej ds. ochrony wód granicznych przed zanieczyszczeniem – Grupy OPZ.

Na 6 naradzie Grupy OPZ (październik 1998 r.) dokonano oceny jakości wód granicznych. Jakość tych wód w 1997 roku, w porównaniu do roku poprzedniego, została oceniona następująco:

1. Olza – powyżej Cieszyna – Wartości wskaźników zanieczyszczeń we wszystkich grupach ustaliły się na poziomie odpowiadającym II klasie czystości. W porównaniu z 1996 r. zmniejszyła się wartość wskaźnika ChZT (z poziomu odpowiadającego II klasie do poziomu przewidzianego dla I klasy). Pozostałe wskaźniki nie wykazały zmian.
2. Olza – Otrębów – Darkov –Wskaźniki zanieczyszczeń fizycznych i nieorganicznych nie zmieniły się w porównaniu z 1996 r. Jakość wody uznano pod tym względem za odpowiadającą II klasie czystości. Wskaźniki organicznych zanieczyszczeń ogólnych i przemysłowych wykazały wzrost, co obniżyło jakość wody z klasy II do III.
3. Olza – powyżej Piotrówki – Wyniki oceny jakości wody w stosunku do roku 1996 nie uległy zmianie. Wartości wskaźników zanieczyszczeń fizycznych i nieorganicznych odpowiadały klasie VI (z uwagi na zawartość w wodzie chlorków

i substancji rozpuszczonych). Zanieczyszczenia organiczne ogólne odpowiadały klasie III, natomiast zanieczyszczenia organiczne i przemysłowe klasie II.

4. Olza – ujście do Odry – Pod względem zanieczyszczeń ogólnych organicznych stan jakościowy wód Olzy poprawił się w stosunku do roku 1996 (z klasy IV do klasy III). Poziom zanieczyszczeń fizycznych i nieorganicznych nie uległ zmianie i odpowiadał VI klasie czystości (z powodu dużej zawartości chlorków i substancji rozpuszczonych). Związki fenolowe utrzymały się również na niezmienionym poziomie, odpowiadającym III klasie czystości.
5. Odra – w przekroju Chałupki Bohumin – Jakość wód uległa poprawie w stosunku do roku 1996. Poprawiły się wskaźniki zawiesiny ogólnej, BZT₅ i cynku, co podniosło jakość wody o jedną klasę. Pozostałych 13 wskaźników zanieczyszczenia utrzymało się na tym samym poziomie co w roku 1996. Stwierdzono wzrost zawartości rtęci z poziomu odpowiadającego II klasie czystości do poziomu klasy III.

Na kolejnej naradzie Grupy OPZ, przeprowadzonej w październiku 1999 r., rozważano możliwość zmniejszenia częstotliwości badań jakości wód na rzece Odrze w przekroju Chałupki – Bohumin. Dotychczas wspólne pobory prób odbywały się 24 razy w roku na wszystkich przekrojach granicznych z wyjątkiem Odry, na której pobierano próby codziennie.

Ponadto uzgodniono, że przekazywanie informacji o awariach będzie się odbywać na podstawie uzgodnień zawartych w „Międzynarodowym planie ostrzegawczo – alarmowym dla Odry” i postanowiono zwrócić się do Pełnomocników Rządów RP i RCz o zatwierdzenie tej propozycji.

Dokonano oceny jakości wód w 1998 r. i jej porównania z oceną z roku poprzedniego. I tak:

1. Olza – powyżej Cieszyna – W stosunku do 1997 r. nastąpiło pogorszenie jakości wody, spowodowane wzrostem zawiesiny ogólnej z poziomu odpowiadającego II klasie czystości do poziomu odpowiadającego IV klasie. Również pogorszył się wskaźnik ChZT(Mn), ponieważ jego wartość odpowiadała III klasie czystości (poprzednio II klasie). W porównaniu do 1997 r. nastąpiła poprawa jakości wody o jedną klasę pod względem zanieczyszczenia chlorkami (z klasy II na klasę I).
2. Olza – Otrębów – Darkov – Stwierdzono pogorszenie jakości wody o jedną klasę (z II na III), spowodowane wzrostem wartości wskaźników ChZT i fenoli lotnych oraz pogorszenie o 2 klasy (z II na IV), spowodowane wzrostem ilości zawiesiny ogólnej.
3. Olza – powyżej Piotrówki – Jakość wody w tym przekroju, podobnie jak w roku 1997, zakwalifikowano do VI klasy czystości z uwagi na zanieczyszczenia fizyczne i nieorganiczne. Stwierdzono również pogorszenie jakości wody z III na IV klasę czystości, spowodowane wzrostem zanieczyszczeń /BZT₅, ChZT (Mn)/, fenoli lotnych oraz zawiesiny ogólnej. Pogorszył się też wskaźnik tlenu rozpuszczonego z wartości odpowiadającej I klasie do wartości odpowiadającej klasie II.
4. Olza – ujście do Odry – Stan jakościowy wód Olzy w tym przekroju z uwagi na zanieczyszczenia nieorganiczne zaliczono do VI klasy czystości. Ponadto w ocenie

zaznaczono występowanie znacznego dopływu zasolonych wód kopalnianych. Pod względem zanieczyszczeń organicznych wody Olzy w ujściu do Odry zaliczono do III klasy czystości.

5. Odra – Chałupki – Bohumin – Jakość wód uległa poprawie w ramach tej samej klasy lub o jedną klasę, ponieważ poprawie uległy takie wskaźniki zanieczyszczeń jak: substancje rozpuszczone, żelazo ogólne, BZT₅, substancje ropopochodne. Stwierdzono znaczny spadek stężenia cynku do poziomu odpowiadającego I klasie czystości. Substancje ekstrahujące się eterem oceniono na VI klasę czystości. W ocenianym okresie w przekroju granicznym Chałupki – Bohumin nie nastąpiło pogorszenie żadnego z badanych wskaźników.

W stosunku do roku 1997 pogorszyła się jakość rzeki Olzy. Natomiast stan czystości wód Odry uległ poprawie.

Tabela nr 2. Ocena jakości wód Odry i Olzy w badanych przekrojach w 1997 r.

Przekrój	Liczba badanych wskaźników	Liczba wskaźników w klasach						Zmiany (liczba wskaźników)	
		I	II	III	IV	V	VI	Poprawa	Pogorszenie
Olza pow. Cieszyna	10	2	4	3	1	-	-	-	6
Olza Otrębów – Darkov	9	2	3	3	1	-	-	1	2
Olza pow. Piotrowki	9	1	2	3	1	-	2	-	3
Olza ujście do Odry	9	1	2	3	1	-	2	-	2
Odra Chałupki – Bohumin	17	5	5	5	1	-	1	5	-

W toku kolejnej narady Grupy OPZ we wrześniu 2000 r. dokonano analizy częstotliwości badań jakości wody w przekroju Chałupki – Bohumin i zaproponowano jej ograniczenie do 52 badań w roku. Grupa OPZ - analizując zakres i częstotliwość badania wód Odry - uznała za potrzebne wykonanie weryfikacji zakresu badań w pozostałych przekrojach.

Ponadto:

- postanowiono wystąpić do Pełnomocników o zatwierdzenie i wprowadzenie do Porozumienia Szczegółowego zmian, w związku z uzgodnieniem przez Grupę OPZ sposobu postępowania w przypadku nadzwyczajnych zmian jakości wód Odry, zgodnie z „Międzynarodowym planem ostrzegawczo - alarmowym dla Odry”,
- uzgodniono, że Grupa OPZ - w związku z potrzebą zbliżenia prowadzonego monitoringu do dyrektyw Unii Europejskiej - proponuje Pełnomocnikom zatwierdzenie i wprowadzenie 21 następujących nowych wskaźników do 17 dotychczas badanych.

Tabela nr 3. Rodzaje badanych wskaźników zanieczyszczeń

L.p.	Wskaźniki mierzone dotychczas	L.p.	Wskaźniki proponowane przez Grupę OPZ
1.	Odczyn	1.	Temperatura
2.	Tlen rozpuszczony	2.	Części lotne zawiesiny
3.	Substancje rozpuszczone	3.	OWO
4.	Zawiesina ogólna	4.	Azot amonowy
5.	Chlorki	5.	Azot azotanowy
6.	Siarczany	6.	Azot całkowity
7.	Żelazo ogólne	7.	Fosforany
8.	ChZT	8.	Fosfor ogólny
9.	BZT ₅	9.	Miano Coli typu fekalnego
10.	Ekstrakt eterowy	10.	WWA
11.	Miedź	11.	Oleje
12.	Chrom ogólny	12.	WWA
13.	Nikiel	13.	PCB
14.	Cynk	14.	DDT i jego pochodne
15.	Rtęć	15.	Gama HCH
16.	Detergenty anionowe	16.	Kadm
17.	Fenole lotne	17.	Ołów
		18.	Bar
		19.	Glin
		20.	Cyjanki
		21.	Chlorofil

- Potwierdzono, że wspólne pobory prób odbywały się 24 razy w roku na wszystkich przekrojach granicznych na rzece Olzie. Na Odrze próby pobierano codziennie, z wyjątkiem rtęci, którą kontrolowano 182 razy.
- Dokonano oceny jakości wód w 1999 r. zgodnie z przyjętą sześciostopniową klasyfikacją. I tak:
 1. Olza – powyżej Cieszyna – Stwierdzono, że stan zanieczyszczenia w stosunku do roku 1998 uległ poprawie i ustalił się na poziomie norm II klasy czystości, w wyniku zmniejszenia się zanieczyszczeń określanych takimi wskaźnikami jak żelazo ogólne oraz BZT₅. Zmniejszyła się także zawartość zawiesiny ogólnej z wartości odpowiadającej klasie IV do wartości odpowiadającej klasie II.
 2. Olza – Otrębów – Darkov – Stwierdzono poprawę jakości wody w stosunku do roku 1998 o jedną klasę, z uwagi na poprawę wskaźnika BZT₅ (z III na II) oraz o dwie klasy z uwagi na poprawę wskaźnika zawiesiny ogólnej (z IV na II) i ChZT (z III na I).
 3. Olza – powyżej Piotrówki – Stwierdzono poprawę jakości w stosunku do roku 1998 o jedną klasę w zakresie zanieczyszczenia zawiesiną ogólną (z IV na III) oraz o 1 klasę, ze względu na poprawę wskaźnika ChZT (z III na II).

4. Olza – ujście do Odry – Nastąpiła poprawa czystości w stosunku do roku 1998 o jedną klasę w zakresie zawiesiny ogólnej (z IV na III klasę). Natomiast pogorszył się wskaźnik BZT₅ z wartości odpowiadających III klasie do wartości określonych dla IV klasy.
5. Odra – Chałupki – Bohumin - Jakość wód w zakresie zanieczyszczeń substancjami ekstrahującymi się eterem uległa poprawie w stosunku do roku 1998 o jedną klasę (z VI na V). Równocześnie nastąpił wzrost zanieczyszczeń wyrażanych wskaźnikiem żelazo ogólne, co spowodowało obniżenie jakości w tym zakresie o 1 klasę (z III na IV).

W stosunku do roku 1998 nastąpiła poprawa jakości rzeki Olzy i Odry.

Tabela nr 4. Ocena jakości wód Odry i Olzy w badanych przekrojach w 1998 r.

Przekrój	Liczba badanych wskaźników	Liczba wskaźników w klasach						Zmiany (liczba wskaźników)	
		I	II	III	IV	V	VI	Poprawa	Pogorszenie
Olza pow. Cieszyna	10	2	7	1	-	-	-	3	-
Olza Otrębów – Darkov	9	3	5	1	-	-	-	3	-
Olza pow. Piotrowki	9	1	3	3	-	-	2	2	-
Olza ujście do Odry	9	1	2	3	1	-	2	1	1
Odra Chałupki – Bohumin	17	5	6	5	2	1	-	2	1

Ostatnia narada Grupy OPZ w badanym okresie odbyła się we wrześniu 2001 r. Do czasu zakończenia kontroli nie sporządzono uzgodnionego dwustronnie protokołu z narady.

Ministerstwo Środowiska na realizację zadań ochrony wód, tj. na działalność Grupy OPZ wydatkowało kwoty: 20,0 tys. zł w 1998 r., 9,6 tys. zł w 1999 r. 18,3 tys. zł w 2000 r. oraz 13,7 tys. zł w I połowie 2001 r.

1.3.2. Grupa R.

W badanym okresie odbyło się 10 narad wspólnej polsko – czeskiej grupy roboczej do spraw regulacji rzek, zaopatrzenia w wodę i melioracji terenów przyległych do polsko – czeskiej granicy państwowej (Grupy R), w tym 9 narad zwyczajnych oraz 1 nadzwyczajna, w grudniu 1997 r., dotycząca współpracy w zakresie administracji granicy państwowej na wodach granicznych, z uwzględnieniem skutków powodzi z lipca 1997 r.

Komisja spotykała się co roku wiosną i jesienią, a tematyka narad obejmowała głównie: ocenę prac wykonanych na wodach granicznych w poszczególnych latach od 1996 do 2000, kolaudację i rozliczenia prac wykonanych na koszt wspólny w ocenianych latach, aktualizację planu prac na wodach granicznych na odpowiednie lata, projekty planów prac oraz założenia do kolejnych planów prac prowadzonych na koszt

wspólny, omówienie wyników kontroli stanu technicznego wybranych rzek, uzgodnienia opracowań studialnych i projektowych dla melioracji terenów przyległych do polsko – czeskiej granicy państwowej, ocenę wykonanych konserwacji urządzeń melioracyjnych w poszczególnych latach, współpracę w zakresie administracji granicy państwowej na wodach granicznych. Ponadto na spotkaniach dwustronnych opracowywano, a w kolejnych okresach aktualizowano przygotowane materiały na czwarte rokowania Pełnomocników Rządów.

Dokonywane w ramach pracy Grupy R rozliczenia bezgotówkowe z wykonania zaplanowanych robót na wodach granicznych i w dorzeczach rzek granicznych wykazały, że zobowiązania Strony Czeskiej wyniosły: na dzień 24-04-1997 r. - 5.251.694 J.P.¹³ (jednostki porównywalne) i nie zmieniły się na dzień 24-04-1998 r. Zobowiązanie Strony Czeskiej na dzień 09-11-1999 r. wyniosły - 4.712.440 J.P. i taką samą wartość wykazały na dzień 14-04-2000 r. W dniu 27-01-2001 r. zobowiązania Strony Czeskiej wynosiły 4.251.373 jednostki porównywalne.

1.4. Działania podejmowane przez właściwe jednostki organizacyjne w ramach współpracy w zakresie ochrony wód Górnej Odry przed zanieczyszczeniami

1.4.1. Śląski Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach (WIOŚ).

W kontrolowanym okresie prowadzenie monitoringu na wodach granicznych było regulowane zarządzeniami Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, tj. zarządzeniem Nr 17 z dnia 24 grudnia 1996 r. w sprawie realizacji badań prowadzonych w Monitoringu Powierzchniowych Wód Płynących, obowiązującym od 1 stycznia do 31 grudnia 1997 r. oraz zarządzeniem Nr 8 z dnia 3 lutego 1998 r. w sprawie realizacji programu monitoringu rzek w 1998 r., obowiązującym do końca 1998 r. Na początku 1999 r. GIOŚ wprowadził „Program badań rzek objętych krajową siecią monitoringu na lata 1999 – 2002”, będący kontynuacją prac realizowanych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska od 1991 r., w którym w związku z reformą administracyjną kraju dokonał odpowiedniego przyporządkowania punktów kontrolno – pomiarowych.

Monitoring wód granicznych w latach 1997 - 2000 był realizowany przez WIOŚ w Katowicach zgodnie z ww. uregulowaniami.

Próby wód Odry i Olzy, zgodnie z ustaleniami Pełnomocników, pobierane były równocześnie przez stronę polską i czeską w określonych punktach poboru i z określoną częstotliwością.

Również zgodnie z ustaleniami Pełnomocników wyniki badań pobranych prób wody były uzgadniane przez przedstawicieli laboratorium polskiego (w Bielsku – Białej) i czeskiego (w Ostrawie). Laboratorium Delegatury WIOŚ w Bielsku – Białej uzyskało 15 maja 1998 r. certyfikat jakości.

Wyniki wykonanych badań jakości wody pobranej w wyznaczonych punktach poboru prób wykazały, że w kontrolowanym okresie jakość wody w rzekach Odra

¹³ J.P. – wielkości określające jednostkowy zakres robót, ujęte w wykazie „Zbiór cen porównywalnych” zatwierdzonym przez Pełnomocników RCz i RP, służący do rozliczeń robót polsko-czeskich na wodach granicznych.

i Olza była zmienna, co przedstawiono w tabelach nr 2 i 4. Jakość wody oceniano na podstawie analizy 17 wskaźników zanieczyszczeń w sześciostopniowej skali. Wprawdzie Grupa OPZ przyjęła i postanowiła zaproponować Pełnomocnikom na ich kolejnym spotkaniu w 2000 roku wprowadzenie 21 nowych wskaźników, jednak do spotkania Pełnomocników obu Rządów nie doszło.

Od dnia 1 stycznia 2001 r. równoczesnego poboru prób i badania wody w tym przekroju WIOŚ dokonywał jeden raz w tygodniu, niezgodnie z zasadami określonymi przez GIOŚ, a także niezgodnie z ustaleniami jakie podjęto podczas negocjacji Pełnomocników Rządów RP i RCz.

Na kolejne 4 negocjacje Pełnomocników we wrześniu 2000 r. Grupa OPZ przygotowała propozycję ograniczenia częstotliwości poboru i badania prób wody, jednak do spotkania takiego nie doszło i propozycja ta nie została zatwierdzona. Zgodnie z Porozumieniem Szczegółowym z 1990 r. decyzje o zmianie częstotliwości poboru i badania prób wody podejmują Pełnomocnicy podczas obustronnych negocjacji.

Prowadzenie monitoringu wód granicznych było finansowane ze środków, jakie otrzymywał WIOŚ na realizację zadań statutowych.

1.4.2. WFOŚiGW w Katowicach

Z ustaleń kontroli wynika, że przy formułowaniu *Listy przedsięwzięć finansowanych ze środków WFOŚiGW w Katowicach* kierowano się kryteriami wyboru gwarantującymi w szczególności: zgodność z polityką ekologiczną Państwa i województwa, zintegrowaną efektywnością społeczną, ekologiczną i ekonomiczną oraz kryterium wymogów formalnych.

Pomimo, iż szczegółowość list przedsięwzięć opracowanych na lata 1997 – 2001 nie przewidywała wyodrębnienia zadań związanych z gospodarką wodną i ochroną wód granicznych, przedsięwzięcia te mieściły się w priorytetach Funduszu, w szczególności w działach obejmujących realizowanie zadań inwestycyjnych (w tym ochrony wód i gospodarki wodnej) zapobiegających i likwidujących nadzwyczajne zagrożenia środowiska i powodzi, wspomagających systemy kontrolno-pomiarowe stanu środowiska oraz w działach obejmujących badania naukowe, programy i opracowania związane z ochroną środowiska i gospodarką wodną.

W latach 1997 – I poł. 2001 do WFOŚiGW wpłynęło łącznie 17 wniosków o udzielenie pożyczki i 20 wniosków o dotacje na współfinansowanie realizacji zadań związanych z wodami granicznymi. Omawiane wnioski składane m. in. przez zarządy gmin, ODGW w Gliwicach, RZGW we Wrocławiu, OBiKŚ w Katowicach, dotyczyły takich zadań jak: budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji, regulacja brzegów Olzy, usuwanie szkód powodziowych oraz wykonanie prac studialnych i programów. WFOŚiGW dofinansowywał również badania w ramach regionalnego monitoringu wód. W wyniku rozpatrzenia ww. wniosków WFOŚiGW udzielił dotacji w wysokości 568,3 tys. zł i pożyczek na kwotę 9.122,1 tys. zł. Finansowanie ww. zadań w poszczególnych latach przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 5. Finansowanie przez WFOŚiGW w Katowicach zadań związanych z wodami granicznymi w latach 1997 – 2001 I półrocze.

/tys. zł/

Rok	1997	1998	1999	2000	2001 I poł.
Kwota dotacji	90,0	-	478,3	-	-
Kwota pożyczek	60,0	4.407,4	2.884,9	1.769,8	-

Kwota pożyczek udzielonych przez WFOŚiGW w latach 1997-2000 na realizację zadań związanych z wodami granicznymi stanowiła 5,3 % ogólnej wartości pożyczek udzielonych na zadania związane z ochroną wód i gospodarką wodną. Analogiczny wskaźnik w odniesieniu do dotacji wyniósł w tym okresie 2,2 %.

Efektem finansowego wsparcia przez WFOŚiGW realizacji zadań związanych z wodami granicznymi było m. in. zakończenie w 1997 roku III zadania rozbudowy kanalizacji ściekowej we wsi Istebna-Kubale-Burowie w Gminie Istebna, zakończenie w 1998 r. rozbudowy i modernizacji części biologicznej oczyszczalni ścieków „Ruptawa” w Jastrzębiu Zdroju, zakończenie w 1998 r. I etapu budowy kanalizacji sanitarnej w sołectwie Czyżowice, Gmina Gorzyce, prowadzenie w 1998 r. oraz w 2000 r. budowy kanalizacji sanitarnej w Gołkowicach Gmina Godów, rozpoczęcie w 1999 r. budowy kanalizacji sanitarnej w dzielnicy Karkoszka w Gminie Wodzisław Śląski, zakończenie w 1999 r. III zadania budowy kanalizacji sanitarnej w dzielnicy Błogocice oraz zakończenie budowy kolektora kanalizacji sanitarnej z lewobrzeżnej rzeki Bobrówki (kanał B) w Cieszynie, zmodernizowanie w 1999 r. kolektora kanalizacji sanitarnej w rejonie ulic: Bielskiej, Ustrońskiej, Sądowej i Czereśniowej w Cieszynie, zakończenie budowy kanalizacji ściekowej Koniaków – Legiery w Gminie Istebna, odbudowa prawego brzegu Olzy (km 30,64 – 31,04) w Cieszynie oraz zabezpieczenie prawego brzegu rzeki Olzy w Kaczycach, rozpoczęcie w 2000 r. budowy oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej we wsi Jaworzynka w Gminie Istebna.

Umowy pożyczek i dotacji udzielone w badanym okresie przez WFOŚiGW, w celu dofinansowania zadań związanych z gospodarką wodną i ochroną wód granicznych, zawierały formy zabezpieczeń i egzekwowania należności wobec Funduszu. Podstawowe zabezpieczenie należności stanowiło złożenie przez pożyczkobiorcę nieodwołalnego pełnomocnictwa dla WFOŚiGW do dysponowania rachunkiem bankowym w ramach umocowania, potwierdzonego przez bank prowadzący rachunek podstawowy pożyczkobiorcy. W umowach określono także okoliczności mogące skutkować odstąpieniem przez Fundusz od umowy lub wstrzymaniem wypłaty kolejnych rat.

W stosunku do pożyczkobiorców realizujących zadania z zakresu gospodarki wodnej i ochrony wód granicznych nie wystąpiły przesłanki do prowadzenia egzekucji z zabezpieczeń.

1.4.3. Śląski Urząd Wojewódzki oraz Urząd Marszałkowski

W trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK zasięgnięto informacji w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim oraz w Urzędzie Marszałkowskim dotyczących działań na rzecz ochrony wód granicznych, podejmowanych przez Wojewodę Śląskiego i Marszałka Województwa Śląskiego.

W udzielonej informacji Wojewoda stwierdził, że zadania w zakresie racjonalnego wykorzystania i ochrony wód Odry i Olzy w latach 1999, 2000 i I półroczu 2001 r. realizował Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa Urzędu Wojewódzkiego, współdziałając w tym zakresie z Ministerstwem Środowiska, któremu co roku przekazywano informacje o zrealizowanych inwestycjach ochrony wód, mających wpływ na stan czystości wód granicznych.

Ponadto w ww. Wydziale opiniowano wnioski inwestorów o dofinansowanie zadań z zakresu gospodarki wodno-ściekowej ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach. W latach 1999 – I połowa 2001 r. zaopiniowano 26 wniosków w tym zakresie, zwracając uwagę na zasadność realizacji inwestycji z punktu widzenia uzyskania przewidywanego efektu ekologicznego.

Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa uczestniczył również w ustalaniu listy przedsięwzięć priorytetowych oraz opiniowaniu wniosków inwestorów o dofinansowanie ze środków przedakcesyjnych ISPA dla następujących zadań inwestycyjnych w przedmiotowych zlewniach:

- a) Żory – rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków oraz rozbudowa kanalizacji sanitarnej;
- b) Rybnik, Gaszowice, Jejkowice – dociążenie zmodernizowanej oczyszczalni ścieków w Rybniku-Orzepowicach;
- c) Ruda Śląska – budowa oczyszczalni ścieków Halemba-Centrum wraz z transportem ścieków w ramach programu „Czysta Kłodnica”;
- d) Bytom – modernizacja i rozbudowa systemu gospodarki ściekowej ścieków miasta Bytom – dokończenie budowy oczyszczalni ścieków Radzionków wraz z systemem kolektorów;
- e) Zabrze – modernizacja i rozbudowa urządzeń gospodarki ściekowej w Zabrzu;
- f) Jastrzębie-Zdrój – rozbudowa systemu kanalizacji w mieście Jastrzębie-Zdrój i gminach sąsiednich;
- g) Wodzisław Śląski – modernizacja i rozbudowa oczyszczalni Karkoszka II wraz z budową kolektorów dociążających oczyszczalnię.

W kontrolowanym okresie powyższe inwestycje znajdowały się w trakcie realizacji bądź uruchomiono dla nich procedury związane z rozpoczęciem inwestycji.

Z informacji udzielonych przez Marszałka Województwa Śląskiego wynikało, że podległy mu Śląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Katowicach realizował zadania z zakresu administracji rządowej wynikające z przepisów ustawy – Prawo wodne.

W odniesieniu do zadań związanych z gospodarką wodną i ochroną wód Odry i Olzy Urząd Marszałkowski współfinansował inwestycje z zakresu ochrony przeciwpowodziowej w zlewni rzeki Odry. Zadania te były również finansowane ze środków Wojewody, Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych. Istotnymi źródłami środków finansowych były także budżety gmin Gliwic, Rudzińca i Częstochowy. W przypadku budowy zbiorników retencyjnych pomoc gmin polegała także na regulacji spraw własnościowych terenu pod budowę bądź przekazania terenu pod inwestycję.

Wielkość środków finansowych wydatkowanych na zadania związane z ochroną przeciwpowodziową w zlewni Odry wyniosły:

- w 1999 roku - 1.076,2 tys. zł z budżetu Wojewody, 700,0 tys. zł z WFOŚiGW oraz 292,3 tys. zł z innych źródeł,
- w 2000 roku – 212,5 tys. zł z budżetu Wojewody, 2.476,1 tys. zł z NFOŚiGW, 831,0 tys. zł z WFOŚiGW oraz 1.002,4 tys. zł z innych źródeł,
- w I półroczu 2001 roku – 159,2 tys. zł z budżetu Wojewody, 1.556,9 tys. zł z WFOŚiGW, 289,1 tys. zł z NFOŚiGW oraz 380,8 tys. zł z innych źródeł.

Efektem realizacji zadań była regulacja 0,5 km potoku Biała Woda w Gminie Krzanowice w 1999 r., regulacja 2,5 km potoku Kozłówka w gminach Gliwice i Rudziniec oraz budowa 0,7 km obwałowań rzeki Konopka w 2000 roku.

Dla racjonalnego wykorzystania środków na realizację zadań z zakresu gospodarki wodnej w Urzędzie Marszałkowskim opracowano pięcioletni program zadań dla Śląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych. Program ten, hierarchizujący zadania inwestycyjne i modernizacyjne był dyskutowany i przedstawiony Zarządowi Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.

Urząd Marszałkowski uczestniczył w opiniowaniu wniosków przygotowanych przez gminy z terenu województwa o przyznanie środków z programu PHARE na realizację zadań z zakresu gospodarki wodno-ściekowej. Część tych wniosków dotyczyła gmin położonych w dorzeczu rzek Odry i Olzy.

Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego uczestniczył w corocznym ustalaniu listy przedsięwzięć priorytetowych i głównych zadań ochrony wód i utrzymania koryt rzecznych oraz zadań dofinansowywanych ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Na zlecenie Zarządu Województwa Śląskiego został opracowany „Program ochrony środowiska województwa śląskiego na lata 2001-2015”. Opracowanie Programu zostało sfinansowane ze środków Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach oraz środków zagranicznych. Program miał obowiązywać po zatwierdzeniu przez Sejmik Województwa Śląskiego.

Wojewoda oraz Marszałek Województwa nie zlecali ani też nie finansowali prac naukowo – badawczych, ani wdrożeniowych związanych z utrzymaniem i ochroną wód granicznych.

2. Realizacja wniosków wynikających z przeprowadzonej w 1997 r. kontroli równoległej „Realizacja zadań wynikających z umów międzynarodowych na wodach granicznych, zawartych między Republiką Czeską i Polską”.

2.1. Przez Ośrodek Badań i Kontroli Środowiska w Katowicach

Wnioski skierowane do OBiKŚ dotyczyły podjęcia inicjatyw zmierzających do:

- Uruchomienia przez pełnomocników rządów Polski i Republiki Czeskiej ds. współpracy na rzekach granicznych wspólnego polsko – czeskiego programu poprawy czystości rzeki Olzy.
- Objęcia ww. programem monitoringu źródeł zanieczyszczeń Odry i Olzy w rejonach przygranicznych.
- Przedstawienia w szerszym zakresie propozycji zmierzających do ujednolicenia i uproszczenia klasyfikacji wód z uwzględnieniem doświadczeń OBiKŚ oraz Unii Europejskiej.
- Przedstawienia wojewódzkim służbom ochrony środowiska zbiorczego opracowania nt. stanu czystości wód granicznych za lata 1992-1996.

Spśród ww. wniosków wykonany został tylko wniosek dotyczący przedstawienia wojewódzkim służbom ochrony środowiska zbiorczego opracowania stanu czystości wód granicznych za lata 1992-1996. Zbiorcze opracowanie w miesiącu sierpniu 1997 r. zostało przez Ośrodek przesłane do Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Katowicach oraz do Dyrektora Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Pozostałe trzy wnioski nie zostały wykonane.

Ośrodek nie podejmował działań zmierzających do uruchomienia przez Pełnomocników Rządu RP i RCz wspólnego polsko – czeskiego programu poprawy czystości rzeki Olzy, ponieważ od 1997 r. nie było negocjacji Pełnomocników.

W związku z brakiem wspólnego polsko – czeskiego programu poprawy czystości wód nie został wykonany wniosek dot. objęcia tym programem także monitoringu źródeł zanieczyszczeń Odry i Olzy w rejonach granicznych.

2.2. Przez RZGW w Gliwicach.

Skierowane wnioski pokontrolne dotyczyły:

- Kontynuowania współdziałania „Grupy R” z Komisją Graniczną w zakresie bieżącej kontroli stanu technicznego rzek granicznych, ustalenia i realizacji robót związanych ze stabilizacją brzegów i koryt cieków granicznych.
- Zakończenia aktualizacji ewidencji małych cieków i urządzeń melioracyjnych mających wpływ na stosunki wodne terenów przyległych do granicy z RCz.
- Zakończenia niezbędnych opracowań studialnych i projektów do międzypaństwowych negocjacji w sprawie budowy zbiornika Racibórz i zawarcia stosownych umów określających warunki budowy, eksploatacji i finansowania robót związanych z tą inwestycją.
- Podjęcia działań zmierzających do pozyskania środków finansowych z wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej dla pełnej

realizacji zadań inwestycyjnych i konserwacyjno-remontowych na rzekach granicznych.

- Rozszerzenia współpracy „Grupy R” z administracją rządową i samorządową w zakresie inwestycji, remontów i konserwacji rzek i cieków granicznych, m.in. poprzez konsultowanie i uzgadnianie planów dotyczących gospodarki wodnej na rzekach granicznych.

Ww. wnioski zostały zrealizowane.

- W latach 1997–2001 (I półrocze) ODGW, a następnie RZGW, poprzez swoich przedstawicieli, uczestniczyło w pracach Grupy R.
- Zaktualizowana została wnioskowana w wystąpieniu pokontrolnym ewidencja małych cieków wodnych oraz urządzeń melioracyjnych, mających wpływ na stosunki wodne terenów przyległych do granicy z Republiką Czeską.
- Kontynuowano – niezbędne do międzypaństwowych negocjacji w sprawie budowy zbiornika Racibórz oraz zawarcia stosownych umów – opracowania studialne, określające warunki budowy, eksploatacji i finansowania robót związanych z tą inwestycją. Na zlecenie ODGW wykonano 9 opracowań studialnych, w tym m.in. „Koncepcję programowo – przestrzenną zbiornika Racibórz Dolny”, ponosząc nakłady w wysokości 1.138,7 tys. zł. Prowadzenie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na wykonanie projektu zapory oraz zbiornika Racibórz zostało zlecone przez Ministra Środowiska Regionalnemu Zarządowi Gospodarki Wodnej we Wrocławiu.
- Podjęto działania zmierzające do pozyskania środków finansowych z Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach, Bielsku-Białej i Opolu w formie dotacji na dofinansowanie zadań z zakresu gospodarki wodnej, w tym zadań realizowanych na wodach granicznych (prace regulacyjne i ubezpieczeniowe). W rezultacie uzyskano dotacje w ogólnej kwocie 1.877,0 tys. zł (697,0 tys. zł w 1997 r., 157,0 tys. zł w 1998 r. oraz 1.023,0 tys. zł w 1999 r.). Łączna kwota uzyskanych dotacji stanowiła 48,2 % ogółu nakładów (3.897,5 tys. zł) poniesionych na zrealizowanie zadań z zakresu gospodarki wodnej w tym okresie.

Ponadto przeprowadzona kontrola wykazała, że w latach 1997 – 1998 plan robót własnych na granicznych ciekach wodnych w dorzeczach Odry, Opawy i Olzy zarówno pod względem rzeczowym, jak i finansowym został wykonany. Poniesione na ten cel nakłady wyniosły:

- w 1997 r. 1.601,5 tys. zł, co stanowiło 592 % nakładów planowanych,
- w 1998 r. 2.762,0 tys. zł, tj. 148,9 % nakładów planowanych.

Sześciokrotne zwiększenie planowanych nakładów w 1997 r. spowodowane zostało koniecznością wykonania robót związanych z usuwaniem skutków powodzi.

W latach 1999 – 2000 nie zrealizowano planu prac na granicznych ciekach wodnych w dorzeczech Odry, Opawy oraz Olzy zarówno pod względem rzeczowym, jak i finansowym. I tak:

- w 1999 r. poniesione nakłady w kwocie 2.852,0 tys. zł stanowiły 85,9 % nakładów planowanych,

- w 2000 r. poniesione nakłady w kwocie 363,0 tys. zł stanowiły zaledwie 54,6 % planowanych.

Nie wykonanie planu prac w roku 1999 i 2000 spowodowane było brakiem środków finansowych.

2.3. Przez WIOŚ w Katowicach

Wnioski pokontrolne skierowane w 1997 r. do WIOŚ dotyczyły:

- Ujmowania w planach kontroli, począwszy od 1998 r., większej ilości zakładów, które stanowią potencjalne źródła zanieczyszczeń wód granicznych.
- Podjęcia działań analityczno – badawczych w celu oceny wpływu zanieczyszczeń w zlewni Olzy na jakość wód granicznych.
- Kontynuowania współpracy z Wojewodą oraz Strażą Graniczną i Państwową Strażą Pożarną w zakresie przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska oraz usuwania ewentualnych ich skutków.

W Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Katowicach wykonano wnioski pokontrolne NIK z 1997 r.

Zwiększono liczbę i zakres kontroli w zakładach, które mogą być potencjalnymi źródłami zanieczyszczeń wód granicznych.

Wyniki badań oraz ocena jakości wody w rzekach granicznych - Odrze i Olzie były publikowane w takich opracowaniach jak:

- „Ocena wpływu źródeł zanieczyszczeń na jakość wód granicznych”, Katowice, grudzień 1997 r. Opracowanie wykonane przez OBiKŚ w Katowicach na zlecenie WIOŚ w Katowicach,
- „Komunikat o stanie czystości rzek województwa bielskiego za rok 1997” – wydany przez WIOŚ w Bielsku – Białej w marcu 1998 r.,
- „Monitoring powierzchniowych wód płynących w województwie katowickim w 1998 r.”, Katowice – kwiecień – 1999 r. Opracowanie wykonane przez koordynatora Regionalnego Monitoringu Środowiska przy udziale Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego,
- „Komunikat o stanie czystości wód woj. bielskiego za 1998 r.” – wydany przez WIOŚ w Katowicach, Zamiejscowy Oddział Inspekcji w Bielsku – Białej w marcu 1999 r.,
- „Informacje o stanie czystości środowiska w województwie śląskim w 1999 r.”, Wydane przez WIOŚ na płycie CD,
- „Informacje o stanie czystości powierzchniowych wód płynących województwa śląskiego w 1999 r.”, Katowice – kwiecień – 2000 r. Informacja ta została opracowana i wydana przez WIOŚ w Katowicach,
- „Informacje o stanie czystości powierzchniowych wód płynących województwa śląskiego w 2000 r.”, Katowice – kwiecień – 2001 r., Informacja ta została opracowana i wydana przez WIOŚ w Katowicach,
- „Stan środowiska w województwie śląskim w latach 1999 – 2000”, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Katowice 2001. Opracowanie wykonane przez WIOŚ w Katowicach.

W wyżej wymienionych publikacjach dokonano oceny jakości wód powierzchniowych, w tym jakości wód granicznych, na podstawie przeprowadzonych badań, zgodnie z zasadami ustalonymi w rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi (Dz. U. Nr 116, poz. 503).

Został opracowany system wzajemnego informowania się o występujących zagrożeniach i możliwym pogorszeniu się jakości wód granicznych. Ponadto WIOŚ w Katowicach uczestniczył w ćwiczeniach zorganizowanych w dniach 10 i 11 października 2001 r. przez stronę czeską w ramach Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry i przeprowadzonych z udziałem służb polskich ratowniczych między innymi Państwowej Straży Pożarnej.

IV. DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

O wynikach kontroli informowano na bieżąco kierowników skontrolowanych jednostek. Po zakończeniu kontroli w 2 skontrolowanych jednostkach, tj. Śl.WIOŚ w Katowicach i RZGW w Gliwicach odbyły się narady pokontrolne, w trakcie których omówiono dokonane ustalenia kontroli.

Wszystkie protokoły kontroli zostały podpisane przez kierowników jednostek kontrolowanych. Kierownicy tych jednostek nie zgłosili zastrzeżeń do ustaleń zawartych w protokołach.

Po zakończeniu kontroli wystosowano do kierowników wszystkich 4 skontrolowanych jednostek wystąpienia pokontrolne. Do zawartych w wystąpieniach uwag, ocen i wniosków nie wniesiono zastrzeżeń.

Wszystkie jednostki zawiadomiły Delegaturę NIK w Katowicach o podjętej realizacji wniosków. Np. w wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do Śląskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Katowicach wnioskowano o podjęcie działań w celu uregulowania sprawy częstotliwości poboru i badania prób wody w przekroju granicznym Chałupki – Bohumin.

W odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne, NIK została poinformowana przez Śląskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, że Inspektorat podjął działania w celu uregulowania sprawy częstotliwości poboru i badania prób wody w przekroju granicznym Chałupki – Bohumin, występując w tej sprawie do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska o skierowanie sprawy częstotliwości do zatwierdzenia przez Pełnomocników Rządów. Wniosek ten ujęty został ponadto we wnioskach systemowych niniejszej informacji.

Katowice, dnia 26 marca 2002 r.

DYREKTOR DELEGATURY
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
W KATOWICACH

Mieczysław Kosmański

Zatwierdzam:
WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI

Zbigniew Wesołowski

Warszawa, dnia 28 marca 2002 r.

Wykaz skrótów zastosowanych w niniejszej informacji

- MŚ - Minister Środowiska,
- GIOŚ - Główny Inspektorat Ochrony Środowiska,
- WIOŚ - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska,
- Śl.WIOŚ - Śląski Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska,
- UW - Śląski Urząd Wojewódzki (do 31-12-1998 r. Urząd Wojewódzki w Katowicach),
- NFOŚiGW - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Grupa robocza HyP - Grupa do spraw hydrologii i osłony przeciwpowodziowej na wodach granicznych,
- Grupa robocza OPZ - Grupa do spraw ochrony wód granicznych przed zanieczyszczeniem,
- Grupa robocza PL - Grupa do spraw współpracy w dziedzinie planowania gospodarki
- Grupa robocza R - Grupa do spraw współpracy w zakresie regulacji granicznych cieków wodnych,
- MOŚZNiL - Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa,
- OBIKŚ - Ośrodek Badań i Kontroli Środowiska,
- ODGW - Okręgowa Dyrekcja Gospodarki Wodnej,
- RZGW - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej,
- Konwencja Helsińska z 1974 r. – Konwencja o ochronie środowiska morskiego Morza Bałtyckiego sporządzona w Helsinkach w dniu 22 marca 1974 r. /Dz. U. z 1980 r. Nr 18 poz. 64 i 65/.
- Konwencja Helsińska z 1992 r. – Konwencja o ochronie środowiska morskiego Morza Bałtyckiego sporządzona w Helsinkach w dniu 9 kwietnia 1992 r. /Dz. U. z 2000 r. Nr 28 poz. 346 i 347/.
- Umowa z dnia 21 marca 1958 r. – Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Czechosłowackiej o gospodarce wodnej na wodach granicznych zawarta w dniu 21 marca 1958 r.
- Porozumienie Szczegółowe – Porozumienie z dnia 27 kwietnia 1990 r. pomiędzy Pełnomocnikiem Rządu Rzeczypospolitej Polskiej a Pełnomocnikiem Rządu Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej do spraw gospodarki wodnej na wodach granicznych w sprawie jakości wód ważniejszych cieków granicznych.
- Umowa z dnia 15 stycznia 1998 r. – Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska zawarta w dniu 15 stycznia 1998 r.
- ustawa o NIK – ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli /t.j. Dz. U. z 2001 r. Nr 85, poz. 937/.

- uoś – ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska /Dz. U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196 ze zm./.
- pr.wod. – ustawa z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne /Dz. U. Nr 38, poz. 196 ze zm./.
- wskaźniki zanieczyszczeń wód powierzchniowych lub ścieków:
 - BZT₅ - pięciodniowe biochemiczne zapotrzebowanie tlenu,
 - ChZT - chemiczne zapotrzebowanie tlenu,
 - zaw. - zawiesina ogólna,
 - N - azot ogólny,
 - P - fosfor ogólny,
 - Mn - mangan,
 - związki biogenne - związki azotu i fosforu,
 - WWA - węglowodory aromatyczne,
 - OWO - ogólny węgiel organiczny,
 - PCB - polichlorowane bifenyle,
 - DDT - 4,4'- dwuchlorodwufenylotrójchloroetan,
 - HCH - 1,2,3,4,5,6,sześćchlorocykloheksan,
 - Gama HCH - izomer gama 1,2,3,4,5,6,sześćchlorocykloheksan.

WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

1. Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego podpisana w Helsinkach, w Finlandii, w dniu 22 marca 1974 r.- Dz. U. z 1980 r., Nr 18, poz. 64 i 65.
2. Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. – Dz. U. z 2000 r. Nr 28 poz. 346 i 347.
3. Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska – Dz.U. z 1994r. Nr 49, poz. 196; zm. Dz.U. z 1995 r. Nr 90, poz. 446, Dz.U. z 1995 r. Nr 141, poz. 692; Dz.U. z 1996 r. Nr 106, poz. 496, Dz.U. z 1996 r. Nr 132, poz. 622, Dz.U. z 1996 r. Nr 156, poz. 773; z 1997 r. Nr 46, poz. 296, Nr 88, poz. 554, Nr 96, poz. 592, Nr 121, poz. 770, Nr 133, poz. 885, z 1998 r. Nr 106, poz. 668; Dz.U. 00. Nr 12, poz. 136, Nr 48, poz. 550.
4. Ustawa z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne – Dz.U. Nr 38, poz. 230; zm.: z 1980 r. Nr 3, poz. 6; z 1983 r. Nr 44, poz. 201; z 1989 r. Nr 26, poz. 139 i Nr 35, poz. 192; z 1990 r. Nr 34, poz. 198 i Nr 39, poz. 222; z 1991r. Nr 32, poz. 131 i Nr 77, poz. 335; z 1993 r. Nr 40, poz. 138; z 1994 r. Nr 27, poz. 96; z 1995 r. Nr 47, poz. 243 i Nr 141 poz. 692, z 1996 r. Nr 106, poz. 496; z 1997 r. Nr 47, poz. 299, Nr 88, poz. 554, Nr 133, poz. 885; z 1998 r. Nr 106, poz. 668; Dz.U. 00 Nr 12 poz. 136.
5. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska – Dz.U. nr 77, poz. 335; zm: z 1996 r. Nr 106, poz. 496; z 1997 r. Nr 121, poz. 770 i Nr 133, poz. 885, Nr 141, poz. 943; z 1998 r. Nr 106, poz. 668; Dz.U. 00 Nr 12 poz. 136.
6. Ustawa z dnia 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa – Dz.U. Nr 73, poz. 433 zm: Dz.U. z 1997r. Nr 114, poz. 492 i Nr 101, poz. 444 – zachowała moc obowiązującą z dniem 1 kwietnia 1999 r. na podstawie art. 96 ust. 1 pkt 7, w związku z art. 89 ustawy o działach administracji rządowej do dnia 10 listopada 1999 r. – wejście w życie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 listopada 1999r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska – Dz.U. Nr 91 poz. 1035 zm, Dz.U. z 1999 r. Nr 111 poz. 1283; Dz.U. 00 Nr 8 poz. 104.
14. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Inspekcji sanitarnej, tj. Dz.U. z 1998 r. Nr 90 poz. 575; zm.
15. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, - tj. Dz.U. z 1996 r. Nr 13 poz. 74; zm.: Dz.U. 96. 58. 261, Dz.U. 96. 106. 496, Dz.U. 96. 132. 622, Dz.U. 97. 9. 43, Dz.U. 97. 123. 775, Dz.U. 97. 107. 686, Dz.U. 97. 113. 734, Dz.U. 97. 106. 679, Dz.U. 98. 155. 1014, Dz.U. 98. 162. 1126, z 2000 r. Nr 26, poz. 306, Nr 48, poz. 552, Nr 88, poz. 985.

16. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o administracji rządowej w województwie – Dz.U. Nr 91 poz. 577, zm.: Dz.U. z 1999r. Nr 70 poz. 778, Dz.U. 00 Nr 12 poz. 136, Nr 22, poz. 268, Nr 48, poz. 550 i 552 – do dnia 31.12.1998 r. obowiązywała ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej, tj. Dz.U. z 1998 r. Nr 32 poz. 176.
17. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi Dz.U. Nr 116 poz. 503.
18. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 maja 1999 r. w sprawie warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych stanowiących mienie komunalne – Dz.U. Nr 50 poz. 501.
19. Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Czechosłowackiej o gospodarce wodnej na wodach granicznych zawarta w dniu 21 marca 1958 r.,
20. Porozumienie z dnia 27 kwietnia 1990 r. pomiędzy Pełnomocnikiem Rządu Rzeczypospolitej Polskiej a Pełnomocnikiem Rządu Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej do spraw gospodarki wodnej na wodach granicznych w sprawie jakości wód ważniejszych cieków granicznych
21. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska zawarta w dniu 15 stycznia 1998 r.,
22. Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli /Dz. U. z 1995 r. Nr 13, poz. 59 ze zm./.